Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- [✓] Coloured covers/ Couverture de couleur
- [ ] Covers damaged/ Couverture endommagée
- [ ] Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée
- [ ] Cover title missing/ Le titre de couverture manque
- [ ] Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur
- [ ] Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- [ ] Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur
- [✓] Bound with other . Relié avec d'autres documents
- [✓] Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure
- [ ] Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.

- [ ] Coloured pages/ Pages de couleur
- [ ] Pages damaged/ Pages endommagées
- [ ] Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
- [✓] Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
- [ ] Pages detached/ Pages détachées
- [✓] Showthrough/ Transparence
- [ ] Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
- [ ] Continuous pagination/ Pagination continue
- [ ] Includes index(es)/ Comprend un (des) index

Title on header taken from:/ Le titre de l'en-tête provient:

- [ ] Title page of issue/ Page de titre de la livraison
- [ ] Caption of issue/ Titre de départ de la livraison
- [ ] Masthead/ Générique (périodiques) de la livraison

- [✓] Additional comments:/ Commentaires supplémentaires: Text in Ukrainian.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				✓							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

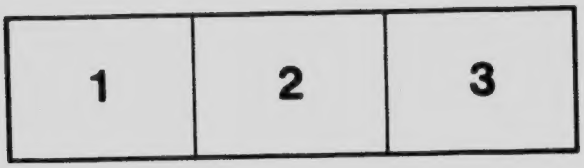

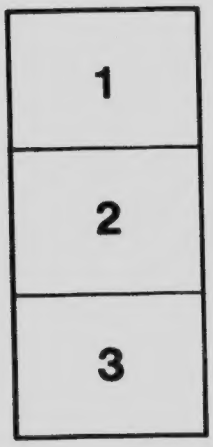

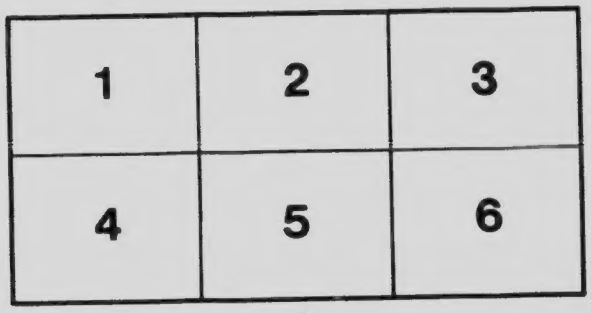

В. Г. КАЗАНІВСЬКИЙ.

ПІМСТА ЗА КРИВДУ

ДРАМА В ПЯТЬОХ ДІЯХ А ШЕСТИ ВІДСЛОНАХ,

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

СЮЖЕТ ПОЗИЧЕНИЙ У
ІВ НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО
З ПОВІСТИ „МИКОЛА ДЖЕРЯ“

1917.
З ДРУКАРНІ „У. ГОЛОСУ“, ВІННІПЕГ, МАН.

С

з д

В. Г. КАЗАНІВСЬКИЙ.

ПІМСТА ЗА КРИВДУ

ДРАМА В ПЯТЬОХ ДІЯХ А ШЕСТИ ВІДСЛОНАХ,

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

СЮЖЕТ ПОЗИЧЕНИЙ У ІВ. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО З ПОВІСТИ „МИКОЛА ДЖЕРЯ".

З ДРУКАРНІ „У. ГОЛОСУ" - ВІННІПЕҐ, МАН.

EX LIBRIS
NICHOLAS ZALOZETSKY
WINNIPEG, CANADA

ДІЄВІ ОСОБИ:

Петро Джеря, старий панщизняк, літ 60.
Марія, його жінка, літ 50.
Микола, їх син, літ 23.
Немидора, наймичка, потім жінка **Миколи.**
Любка, їх дочка.
Іван, її чоловік.
Чаплїїха, хазяйка.
Бжозовський, пан-дідич.
Осавул
Осавулиха
Кавун, товариш Миколи.
Абрагам Мойсеевич, наставник **сахарень.**
Ревека, його жінка.
Яким
Свирид } чоловіки
Тарас
Борис
Пилип
Посмітюх } Бурлаки
Мусїй
Перепелиця
Соломія
Пріська } Бурлачки
Олена
І-ша жінка
ІІ-га жінка
І-ша дівчина
ІІ-га дівчина
Парубки, дівчата, бурлаки, бурлачки, музики і народ.

ЗАГОЛОВКИ ДІЙ:

ДІЯ I.

Тяжка панщина. Зустріча Миколи з Немидорою

ДІЯ II.

Панська рука на мужичій шкурі.

ДІЯ III.

Побрались.

ДІЯ IV.

Розлука.

ДІЯ V.

Пімста.

ДІЯ VI.

Поворот до рідні.

ДІЄВІ ОСОБИ І. ДІЇ:

Петро Джеря.
Марія, його жінка.
Микола, їх син.
Немидора, наймичка.
Чаплїіха, її хазайка.
Осавул.
Кавун.
І-ша, і ІІ-га жінка.
Яким.
І-ша, і ІІ-га дівчина.
Парубки, дівчата і музики.

ДІЯ І.

Неділя вечером. З правого боку хата, коло хати садок. На краю садка керниця з журавлем. Дальше видно річку, під хатою стоїть лавка, в садку під деревом спить Микола.

Микола. (Спить, в снї деколи щось говорить).

ЯВА І.

Немидора. (Входить зліва, йде до керниці, набирає води і співає:)

Ой, одна я одна,
Як билинонька в поли,
Та не дав менї Бог,
Анї щастя, нї долї.

Тільки дав менї Бог,
Красу карії очи,
Тай ті виплакала я
В самотинї дївочій. і т. д.

(По хвили говорить). Боже, мій, Боже! Як тяжко жити на білому світї, сиротою без батька, без неньки, і жадної родини! Кождий тебе обходить, минає, сміеть ся з бідної наймички-сироти! А щож я винна тому, що я небогата, не рівня другим? Коли менї така доля судилась!... Тільки й маю світлої години, коли вирвусь на самоту і піснею себе розважую! Оттут, вже в пекло впала, таки справдїшне пекло! Ще хоть хазяїн добрий чоловік, але хазяйка, то крий Боже; годї вже витримати. І як менї прийдесь вибути тут, то хиба Ти Господи святий знаеш! (співає дальше).

Анї братїка я,
Нї сестрички не знала,
Між чужими зросла....
Та вже вянути стала і т. д.

(Виходить співаючи, чим раз тихше, а вкінци зовсїм втихає.)

Микола. (Почувши через сон спів, прокидаеть ся, а по хвили говорить. Що воно за дївча? (приглядає ся). Якесь не знакоме? Здаеть ся то не з нашого села? Цїкаво! (дивить ся в ту сторону). Справдї се дївчина не з нашого села... Де би вона тут взялась?.. А яка гарна... Як гарно співає, — як соловейко,

аж збудивсь. А снилось менї щось таке, — що й пригадати не можу, що воно? Чи мара яка? Тьфу! Ну бодай в вечер довідаюсь хто вона? Певно вийде погуляти на вулицю. (йде в хату, — в дверях здибаєсь з материю).

ЯВА II.

Марія. А що вже сину відпочив? Заснув? Було ще трохи полежати, бо через цїлий тиждень, таки добре нагорював ся по тих панських ланах!

Микола. Так щож, мамо, порадимо? Так сказано, що треба на других робити більше, чим на себе. Може колись буде лекше! Колись! Ах бодай тоті... вже або пани, або лани позападались, бо якось і жити не хочеть ся через них!

Марія. Цить синку, — бо якби хто з них почув, то не зчув бись ся, якби й різками вибили.

ЯВА III.

(Входять дві жінки разом., Здорові були.

І-ша жінка. Ох, правда! Хиба вчера не бачила як перед усїм миром вибили старого Тетерю? І коли то вже оно скінчить ся!

Микола. Може Бог дасть, що й скоро конець їм прийде! (пійшов в хату.)

Марія. Я вже свому Миколї говорю, і прошу, щоби нїчого не казав, бо може наскочити на біду. Одначе нїчого не помагає... упертий,

що годі щось в нього вговорити. — Сідайте!

І-ша жінка. Ой не кажіть! Ваш Микола, таки парубок розумний і роботящий, нікому лихого слова не скаже, а ще й порадить!

ІІ-га жінка. А як гарно співає в церкві, аж мило послухати. Чи чули як різнув нині апостола на цілу церкву? У кождої дівчини аж намисто рухаєсь, і кожда на него так і дивить ся!

Марія. Та я б гріх мала на него, що лихого подумати, не то сказати. Тілько він щось все дуже проти нашого пана і осавула, а з того добра не вийде, бо наш пан, як на кого завізьметь ся, то і вже його в селї нема, — або в москалях, або на Сибіри. Через то я боюсь, бо мій Микола, таки добра дитина!

І-ша жінка. А щож Ви й досї не ожените свого Миколи? Адже і вам буде лекше на старі літа, і до хати щось капне!

ІІ-га жінка. А вжеж, що так! Бо Микола з якою будь там женитись не буде, бо хоть Ви не дуже то і заможні, але Миколова голова варта більше, як цілий маєток старшини!

Марія. Та що й казати, я йому подруги вибирати не буду, хай вибирає яку сам собі задумує. Тепер мушу його таки оженити, бо й батько нездужає, тай я ледво ходжу, а панщину робити треба!

І.-ша жінка. Ох, буде, все буде! І Ви навіть незчуєтесь яке богацтво до вашої хати готує ся, тілько чекають, щоби Микола за рушниками присилав.

II-га жінка. Чи не?... Але скажіть самі!

I-ша жінка. Вгадайте, коли цікаві!

Марія Та де то нам до вгадувань! Коли будете так добрі то й самі скажете!

I-ша жінка. Так й скажу! (по хвили). Варку Титарівну знаете? Адже вони всю надію мають на Миколу, вже й до весіля приготовані, тілько, що ждуть на старостів від Вас!

Марія. Ой, Бог-би то з вас промовляв кумо! Бо дежто щоби ми такі бідні, а доскочили мати за невістку богачку Варку! Але чи Микола згодить ся? То доперва булоб!

I-ша жінка. А хиба би він глузду не мав, щоби таке щасте від себе відпихав. Адже він богатшої не найде на цілій Вербівці!

II-га жінка. Таки й правда, що не найде!

Марія. Божа воля! Але що до Варки, то Микола з Варкою мусить женитись!

ЯВА IV.

(Виходить Микола з хати.)

Марія. От і він! За вовка помовка, а вовк в хату. А ми сину отсе говорили про тебе, бодай не вадило, коли не чув!

Микола. А що-ж, ви мамо говорили про мене?

Марія. А то сину, що тебе час би оженити!

I-ша жінка. І вже жінку, Миколо, доскочиш! І богату, і гарну...

П-га жінка. А як любити буде, то Господи!

Марія. Тай кажуть, що старий добрий!

І-ша жінка. А стара! Хоть до рани прикладай!

ІІ-га жінка. Варка, знов кажу вам, як цукорок!

Микола. (сміє ся). Хваліть, та глядіть щоби не перехвалили на оден бік...

І-ша жінка. І не гріх похвалити, коли є за що!

ЯВА V.

(Входить Петро і Яким.)

Петро. Що ви баби розтарахкались як сороки?

Яким. Якби з пів ярмарку було!

Марія. От добре, щось надійшов старий, нам треба дещо поговорити. Йдім в хату.

Петро. Можна і тут, — конечно до хати!?

Яким. Певно, що можна!

І-ша жінка. Чого ти як той страхопуд сюди притяг ся? Хто в дома лишив ся?

Яким. Кого лишила ти, того і я! Хата не втече!

І-ша жінка. О, я знаю, що язик маєш довгий як лопату. Він дивить ся куди жінка,

туди вже й він! От покарав мене Бог таким чоловіком!

Яким. А мене такою жінкою!

Петро. А буде з вас, як малі діти бавитесь!

І-ша жінка. Та бо вже витримати не можна з тим бовваном!

Яким. І з тобою немож... тіль...

Петро. Годі, годі! Ідім в хату. А куди ти Миколо?

Микола. Йду трохи в село, може що нового почую!

....Марія. Йди сину, та скоро вертай ся, знаєш діло є!

Микола. О, до того діла — ще є час!

ІІ-га жінка. Але й погуляем в Миколи на весілю!

Яким. Ще й як! А випем з кілько! Го!го!

І-ша жінка. Тобі все аби пити, та пити!

Марія. Все буде! З останнього стягну ся, а справлю таке весіле, якого ніхто ще не видів!

ЯВА VI.

(Вбігає Осавул і кричить).

Осавул. Завтра чоловіки з косами косити овес, а молодиці з серпами панське жито жати. (виходить).

Микола. Бодай тобі завалило! Хиба ми глухі, чи що? От ще тварюка!

Марія. Сину! Не чіпай його, прошу тебе, бо щось лихого вийде. Йди сину, та скоро вертайсь, будемо вечеряти, і діло треба начинати, час вже!

І-ша жінка. Таки правда, що час!

Марія. Йдіть сусіди добрі в хату, то й поговорим дещо! (йдуть в хату).

Микола. (сам). Ох, мамо, мамо! Не знаєш якої твій син думки! Не на думці йому ані Варка, ані її богацтво, але то йому не дає спокою, той крик Осавула!... Що роби на своїй власній земли, зрошеній кровю і кістьми наших дідів, на вільній колись і свобідній, а роби для кого? За що? За то, що буків нераз пів копи дістанеть ся? Ох, тяжко і подумати! За щож така кара на той бідний поневолений народ? Чи ніколи лекше не буде?! О! коли ні, то радше булоб не родити ся на сей світ ошуканий! Той крик, те гулюкане осавула, огнем печуть мою душу... що й на світ не дивибим ся. Але пімста наступить, і наступить скоро! Гонить панське жати, а своєї мізерії ще й стебла не зжав! Що буде, то буде, а завтра треба йти до свого жита, бо хиба без хліба будем! Нехай вже може батько поволи підуть на панське, а я піду до свого, бо і те пропаде!... (по хвили) Чиж зберуть ся сьогодня дівчата на забаву?... Треба пійти довідатись! (пускаєсь йти, — входить Кавун).

ЯВА VII.

Кавун. А куди так Миколо?
Микола. Та тудиж, в село!..
Кавун. Ну, тай я туди. Так підем разом!
(виходять).

ЯВА VIII.

(З хати виходять жінки, — Яким і Марія)

І-ша жінка. Бувайтеж здорові, а на Миколу таки нукайте, нехай женить ся!

Яким. Чим раньше, тим лучше!

ІІ-га жінка. Тай пословиця каже, що не кай ся рано встати, а за молоду оженити!

І-ша жінка. Тай погуляем же, погуляем!

Яким. Але й випем же, випем не мало!

І-ша жінка. Тобі, страхопуде, аби лиш пити. Йдім лиш до дому....

Яким. Як йти, то йти. Оставайтесь здорові!

Марія. Спасибіг, будьте і ви здорові! (ті пійшли, Марія сама). Господи! колиб Микола справді не думав що лихого за Варку, бо де то таку красуню, і богачку, не брати за невістку. Тож таке щасте, що й Господи! (пійшла).

ЯВА IX.

(Входить Микола і Кавун).

Микола. Слухай Кавуне! Нам конечно тре-

ба щось порадити з тим нашим осавулою, бо вже аж остогидло дивитись на то все! Скажи, чи можу на тебе спуститись з тим, що буду казати?.

Кавун. Друже! Чи й досі еще не віриш? Се тобі моє слово святе, що скорше мені заціпить чим би я тебе зрадив!

Микола. Гаразд! Нам треба конче тому осавулї „штани полатати", і то так, щоби вже більше не здужав на нас кричати, і нас прискаржувати перед Бжозовським!

Кавун. Брате! Я тої думки вже давно був, лиш не було кому то висказати, і я буду тобі правою рукою, лиш щоби твоя голова в тім була!

Микола. В мене вже все готове, лиш ми підождем до завтра, та скажемо декотрим, щоб нам помогли. Я завтра рішив йти до свого жита, жати, лиш батько хиба підуть на лан! А я знаю, що він приїде нас гонити на лан, і тодї ми йому справим „цигансь. е весїля", а що вже потім буде, так порадим ся, тільки на все треба бути готовому, і платити ворогови за кривду тяжко!.

Кавун. Лиш треба на певних товаришів спуститись, щоби не опинитись в лапцї!

Микола. О, та певно! Але я думаю, що між нашими найдеть ся на стільки добрих душ, щоб можна було на них звіритись... Тільки одно!... Що то в нашім селї якась незнакома

дівчина зявилась. Я отсе з полудня спав трохи біля керниці, а ся дівчина набирала воду, і так гарно співала, що я аж збудив ся, і щось якби мене обвіяло, і я мов не той став! Чи ти що про ню не чув?

Кавун. Ого, го! То ти також якимсь скоровидом дивиш ся на дівчат. Вже й ту заглянув; що йно в село вступила, вже й його. — Буде досить з тебе, що й так всї дівчата за тобою як пчоли за медом!

Микола. А, хай їм хрін! Я й нічого не думаю про них, а як вони такі, то хиба їм заперечу? А чи ти справдї не знаєш за ту дівчину?

Кавун. Та вжеж, що знаю! Се старий Чапля привіз з Васильковець наймичку, отсе четвертий день вона в него. Я вже з нею говорив.

Микола. А що, як вона хорошо говорить, приємна дівчина?

Кавун. Як такий цікавий, то почекай трохи, вона тут буде, казала, що вийде погуляти з дівчатами. Тільки що з неї сміють ся, що якось чудно називає ся!

Микола. А як би то, не пригадаєш?

Кавун. Та я знаю. То таки чудне трохи імя!

(За сценою далеко чути гуртовий спів).

Микола. Ну, як же?

Кавун. Немидора!

Микола. Як, як?

Кавун. Немидоря.

Микола. Справді! За таке імя і я не чув! А чи вона справді буде тут сегодня?

Кавун. Буде, буде! Ось і дівчата!

Коли вони говорять, за сценою чути спів мішаного хору

ЯВА X.

(Входять дівчата і хлопці співаючи).

Хилили ся густі лози,
Відкіль вітер віє,

Дивилися карі очи,
Відкіль милий їде!

Хилили ся густі лози,
Та вже й перестали.

Дивили ся карі очи,
Тай плакати стали. і т. д.

І-ша Дівчина. Чи будем бавитись тут, чи підем з відсіль далі?

Микола. Та чого далі, гуляйте й тут вже й так пізно!

ІІ-га Дівчина. О, я знаю, що ти за собою потягаєш, щоби тільки по гульні, так в хату чим скорше, спати!

Микола. Та де там того! Але кращого місця і не знайдете!

І-ша дівчина. І справді. Так починаймо. А якої?

II-га Дівчина. Та якої веселої: отої співаймо! (починає)

Ой гиля, гиля,
Гусоньки на став,
Добрий вечер дівчино
Бо я ще не спав. І т. д.

(Співають, в кінци танцюють).

ЯВА XI.

(Входить Немидора. Всї стають в колесо і сміють ся).

Дехто. Безіменна прийшла, безіменна!

Немидора. Чого ви з мене сміетесь, дївчата? Хибаж я винна, що так називаюсь? Не жити вже хиба менї на світї!? Ой Боже, мій, Боже!

(тихо плаче).

І-ша Дївчина. А чого-ж ти називаеш ся так чудно?

Микола. А тобі яке дїло? Га? Ти дуже гарно називаеш ся?

II-га Дївчина. Вже й заступники знайшли ся. Вибачайте, що образила!

Микола. Ей ти сороко, гляди щоб хвоста тобі не втято!

II-га Дївчина. А тобі язикз! Бач який менї знайшов ся.

І-ша Дївчина. Ех, що там, де виділисьте святих та Божих? Гуляймо далї. (починає).

Чорна гречка, білі крупи,
Держімо ся серце купи,
Як не будем держати ся,
Будуть люди сміяти ся і т. д.

(Починаєсь жвавий танець, Микола на боці з Немидорою говорять тихо до себе).

ЯВА XII.

(Входить Осавул з тої сторони, в котру пішов вперед).

Осавул. А ну голота, спати! Чи ще не час? (Всї стають перериваючи танець). Свято скінчилось. Завтра на ланї будеш одно з другим дрімати? Геть, менї до дому зараз! (розганяє).

Микола. То що, вже не можна й погуляти? Чи що?

Осавул. Мовчать менї!... О, то ти? Я знаю що ти цїлим отаманом тої голоти! Але паничу лише стережись бо буде зле! (до гурту). Далї, далї, спати, (гурт виходить, Осавул рівнож виходить. Немидора хотїла виходити, Микола задержує єї, — гурт виходить з післею і вкінци тихне).

Микола. Почекай хвильку, чого тїкаєш?

Немидора. Я-й так знаю, що дістанеть ся менї від хазяйки, що пійшла на вулицю!

Микола. Така кажеш недобра до тебе хазяйка?

Немидора. Я вже не знаю як й витримати

буде з нею! Ще то добре, що хазяїн добрий, а то і в пеклї гірше не булоб.

Микола. І не можна-ж комусь помогчи? Знайти краще місце тобі, хиба роду в тебе немає, чи як?

Немидора. Нема, нема в мене нї родини, нї хатини. Як та билина на світї живу, куди вітер повіє, так вона туди й хилить ся, так і я. Доля моя гірш мачухи мною вередує! Я ще в світї не бачила одної душі, щоби хоть заговорила до мене щиро. Деб я не була, скрізь гордують, сміють ся з мене, а чого то сама не знаю! І що я кому винна?

Микола. Слухай дівчино! Я тобі скажу щиру правду, тільки чи ти мене приязно послухаєш?!

Немидора. До мене ще так приязно, так щиро, нїхто не говорив, як ти козаче! Говори, говори, все буду слухати, може яку раду маєш, щоб хоть менї веселїйше було! А може і ти лише з мене глузуєш?. . (співає сумно).

Скажи менї правду,
Мій добрий козаче,
Що дїяти серцю,
Як серце болить. і т. д.

(Палко говорить). Порадь, порадь, козаче добрий бідній сиротинї, а Бог тобі за се заплатить. І я тобі повірю, бо коли дивлюсь на твої очи, так бачу, що на тебе можна здатись, твій ласкавий голос заговорив так менї до душі,

здаеть ся тільки, що на світ народилась!

Микола. Немидоро! Кажеш, що я заговорив тобі до душі! Я тобі скажу, що мені знова ніхто не здасть ся так нещасним, як ти, й я кождої хвилї тобі поможу. Знай, що тобі скажу правду, що ти запала мені так в душу, що і ніхто не вирве звідсіль! Я тебе люблю, чуєш? Люблю дуже! (обіймає). Говорю правду, що дуже люблю, і ти вір мені, що тебе не обманюю! (павза).

Немидора. (по хвили). Що ти говориш козаче?! І не гріх тобі, глузувати з бідної наймички? Не хочу, не говори більше до мене! Тобі треоа не мене бідної сироти-наймички, а богачки. З мене сироти не смій ся! (спускає очи в землю).

Микола. Так, ти не віриш мені? Я тобі говорю правду ще раз, що люблю тебе і знай, що бим мав не знать що втеряти, так тебе мою зазульку, мою щебетюшку, не покину. Не богацтва мені треба, а щирого серця, доброї душі! І я те серце, ту душу знайшов в тобі. Я бачу по твоїх словах отвертих, що ти мені будеш спокоєм в моїм розбурханім серцю! Вір, що не обманюю тебе, лиш говорю правду, якій можеш повірити!

Немидора. У тебе-ж родичі. І чи вони згодять ся мати мене за невістку, бідну наймичку?

Микола. За те не бій ся! Не родичам мені жінку глядїти! А кого я схочу, то вони мені не

заборонять! А ти ще побудеш кілька днів в своїх хазяїнів, а потім, я тебе візьму до себе, та підготовим ся до весіля, а відтак заживем як Бог пішле. Чи добре?! (обіймає).

Немидора. Я козаче не знаю, чи то снить ся мені, чи привиджуєсь?.... чи ти говориш? і сама не знаю, чи вірити тобі! Скажи ще раз не обманюєш ти мене? (дивить ся в очи).

Микола. Ані не сон, ані не привид, тілько говорю правду. Люблю тебе моя зірко! (тулить до себе). Моя перлино знайдена, моя билино опущена! Чи і ще не віриш? Знай, що не розличатись нам тепер!

Немидора. (пригорнулась до него). Вірю! Вірю! мій голубе!

Микола. (Тулить єї до себе. — Павза. — Десь далеко чути гуртовий спів). Чи вийдеш завтра на вулицю?

Немидора. Не знаю, може вийду!

ЯВА XIII.

(Входить Чаплїїха, хазяйка Немидори).

Чаплїїха. Ах ти паскудо! То ти будеш снуватись хто знає куди, а я буду коло всего товчись? Зараз мені до дому, чула! (до Миколи). Тай ти парубче вст давбись ся з такою заволокою стояти в купі, тож тобі не рівня! (до Немидори). Зараз мені до дому! (Немидора пійшла, Чапл за нею). Чекай, я тобі в дома по-

кажу як з хати втікати! (пішли).

Микола. (сам). Ну, й доля то, доля! Як то вона в тої змії тримаєть ся, то не знаю!... Але я заплутав ся тепер в добрі тенета, що й не знаю як з їх вилізти? І щоби то перше з того готовити, то і сам не знаю! Щось, не доброго мені причуваєсь! (павза). А, все одно, буде одно, буде й друге! Тільки осавул перший над усе!... А треба і до дому йти, бо там мама чи й не злостять ся, що так довго нема мене! Тамже діло! (сумно). Ой, так так діло! Без діла не буде діла! (йде в хату).

ЗАСЛОНА.

ДІЄВІ ОСОБИ II-ГОЇ ДП:

Петро Джеря.
Марія, його жінка.
Микола, їх син.
Немидора, наймичка.
Бжозовский, пан дідич.
Осавул.
Тарас і Борис, І-ший і II-гий чоловік.
Кавун.
Осавулиха, жінки, парубки, дівчата і народ.

ДІЯ II.

Декорація та сама, що в першій ДП).
Коло хати над вечер. Стара Марія приготовляє на столї вечеру. Старий, сидить коло стола. Микола на боцї строїть скрипку.

Марія. Кидай, Миколо скрипку, йди та будете їли вечерю! Хоть нема тут нїчо такого, а все натягнулись тяженько, то перекусите дещо. (до старого). Посунь ся старий!

Микола. Зараз, мамо йду! (кладе скрипку).

Петро. Йди, йди Миколо зїмо вечерю, гай підем спочивати. Адже через цїлий день як той віл наробив ся. Ось й руками не можу порушити.

Марія. Будь вже хоть ти старий тихо! От їдж що є, тай йди спати! (вечеряють.... тихо).

Микола. А що тату, там на лані казав Осавул? Не питав чому я не був коло панського вівса?!

Петро. Та казати не казав, тільки що був злий як чорт, то можна було вичитати з його поганого лиця. Лиш приїхав, запитав чому тебе нема. Я й сказав, що ти пійшов до свого жита жати, бо вже зігнило. А він каже: Почекай ти зі своїм сином, попамятаете, як панщини не робити. То він і других ще намовляе, щоби не йшли на панське. І тут поїхав як вихор! А потім приїхав другий раз, з Бжозовским, і кричали оба, що в вечер ті, котрі не були на лані, нині, щоби посходились на майдані, отут коло нас, а чого, то він не сказав.

Микола. Хиба не знаете? Ох, знаю на перед, що то буде! Боже! дай мені сили, дай мені витревалости зробити те, що задумав!

Марія. Сину мій Миколо. Прошу тебе, не думай нічого злого проти них, бо собі добра не зробиш! А як бачиш, я нездужаю, а батько рівнож ледво клигае, і що доброго зробиш, як ти підбунтуеш людий проти пана? Їм нічого, а тобі або в москалї треба буде йти, або й на Сибір! А ми старі немічні лишимось на кого? Бій ся Бога сину, терпи... „хто терпен, той спасен!"

Петро. Справдї, сину, кинь сю гадку! Шукай собі сину дружини, тай нам буде лекше старим і тобі. Адже ви щось вчера про те говорили? Га? як, ти стара? Ти, щось плела?

Микола. Слухайте, тату, і ви мамо! Що я задумав, то ніхто но може його в мене вирвати. Тілько для вас, як для своїх добрих родичів я ту думку відкладаю на дальше, і хай вона жде, коли на ню прийде черга, а ви тепер кажіть мені про діло!

Петро. Ти сину, свої літа маеш, й знаеш як що зачати, й зробити, щоби було добре. Ми думаем тебе женити, отже вибирай собі дружину, ми тобі вибирати не будем, тільки гляди, щоб потім не каявсь, бо то не на рік, але на цілий вік, а потім каяня нема.

Марія. А пощо тут далеко ходити! Чи миж вчера не говорили за Варку? Хиба то не підпару Миколі? Й гарна, й богата, то й далі нема що шукати!

Микола. Коби ви мамо знали, як чудно звуть Чаплеву наймичку!

Марія. (млаво). А як же її звуть?

Микола. Немидора.

Марія. Й справді чудно! Я б не хотіла, щоб так чудно називалась моя невістка!

Петро. А що там на назві, аби людина була щира, та добра!

Микола. Й я таке кажу! І ви мамо не знаю чиб що сказали, як бисьте мали її за невістку; то така добра і щира дівчина, що пошукати такої.!

Марія. А нехай там, лиши її, а думаймо справді о тім, щосьмо начали. Ти сину як ду-

маєш, то йди до Свирида, поклич його, і пійдете до Варки, адже як і чувєсь з охотою за тебе віддадуть! Тільки ждуть щобись приходив.

Микола. Я мамо, до Варки не піду. Варка не для мене!

Марія. Ох, мені лихо! Що ти кажеш Миколо?

Микола Я мамо ще раз кажу, що до Варки не пійду, бо Варку я знаю добре і вона не для мене!...

Петро. Ти сину маєш розум, тож роби як знаєш, я тобі жінки шукати не буду.

Марія. Але ж старий, бій ся Бога, таж ми бідні, і так нема звідки вижити, а як ще Микола з якою бідною оженить ся, то погинемо!

Микола. То хиба ви мамо дивитесь на богацтво? Я на богацтво дивитись не буду, і хочете годіть ся, або ні, я вже дівчину маю, хоть і бідну, але добру, щиру, і з нею буду щасливий!

Марія. А хто ж вона? Вона з нашого села?

Микола. Отта сама наймичка, про котру я вам казав!

Петро. А вона вербівська?

Микола. Вона, тату, з присілка, сирота!

Марія. Як же ми будем брати в свою хату невістку, коли ми про неї не чули. Може вона яка приблуда, бурлачка. Чи то мало тепер вештаєть ся по сахарнях, тих бурлак всяких!

Микола. (сердито). Ви, мамо може й не знаете її, а я добре знаю. Кращої від неї дівчини не найдете в цілому нашому селі!

Марія. Ой Господи Милосерний! Так же сину не можна! Як же то не питавши броду й лізти в воду!"

Микола. Про мене, мамо, „спитайте броду", але жалкувати на Немидору не будете, вона дівчина здорова, роботяча, бо цілий вік була в наймах, а в наймах не можна сидіти загорнувши руки... Її дядько живе в присілку в Скрипчинцях.

Петро Коли ти хочеш її сватати, то ми перше про неї розпитаємо добрих людий ,а там про мене й сватай, коли вона здорова і не ледаща!

Марія. Ти старий звик все, куди голка туди й нитка, а того не подумаєш, щоби нам лекше стало, і щоби дитині було добре.

Петро. Йди, йди стара! Забирай отсе зі стола, і в хату, та прилагодь постіль, спочивати час. Розходилась за невісткою. Дасть Бог все буде! (стара забирає з стола і йде в хату). Ох, — буде, буде!

Микола. Не знаю тату, що то буде з того, що Осавул з Бжозовским, казали тим, що не були на лані, зібратись тут на майдані, коло нас?!

Петро. Я сину, вже догадуюсь, що буде! Але мовчім до якогось часу, може коли лекше буде!

Микола. Ох, щоб ви знали тату, як мені дивитись на то все! Кращеб був не родив ся, як мав би дивитись на се... Стільки горя, стільки нужди!

Петро. Терпи сину, терпи, то лучше зробиш, бо гірше лихо може бути!

Микола. Коли вже терпіня не стає! (бере скрипку).

Петро. Кинь сину, оту „рейду", тай або йди спочивати, або йди в село, може що нового почуєш!

Микола. От, ще трохи, тай буде нове! Як прийде Бжозовський з Осавулою.

Петро. Ах, нехай там, — гірше не буде!

ЯВА I.

(Вбігає Тарас і Борис, та кричать. — На сцені темніє).

Тарас. Злапали злодійку, злапали!

Борис. Не буде вже в друге красти!... (сміють ся).

Микола. Що таке сталось? Чого ви смієтесь?

Тарас. А от комедія сталась, злапали злодійку коло чужого сала, тай роблять параду!

Петро. Та кого злапали? Де? Коло чого?

Тарас. Осавулова жінка пійшла чогось, до

Кавунів, а Кавун саме забив кабана і поравсь коло нього, а ся десь там потягнула кілька кусків сала за пазуху. А Кавуниха не дурна, побачивши счинила крик...

Борис. Та таку її параду роблять, що ціле село збіглось дивитись на комедію!

Микола. Та і перед тим казали, що вона якесь полотно вкрала, то Кавуниха пізнала на її хлопцеви.

Тарас. Ну тепер вже не буде красти. Після сього вже не забагнесь єї. Таку комедію роблять з нею, що аж! (сміеть ся).

Борис. Візьми но ти Миколо скрипку, та поможеш в музиці, бо Кавунисї самій тяжко приграватн на рублику.

Петро. А то музика є?! От комедія ціла!

Тарас. Побачите, ще яка музика! Ось ведуть, уже близько. (за сценою чути крики, тарахкане, дзвонене в баняк і т. д. Всї дивлять ся в ту сторону).

ЯВА II.

(Осавулиху ведуть по під пахи дві жінки, на шиї почеплені кусники сала, сміх, і крик. Дехто кричить): Злодійка, злодійка, смачне чуже сало?

Тарас. Ану заграйте музики, хай трохи потанцюють!

Дехто. А ну, ну, справді, починайте!

Микола. (починає грати на скрипку. Кавуниха на рублик, дехто в баняк, жінки тягнуть Осавулиху до танцю і співають):

Ой гоп тра-ла-ла-ла,
Я-ук-ра-ла-ку-сок-са-ла
Мене злапали на вчинку —
І-по-тру-ся-ть тро-хи спи-н-ку!
(і в кінци стають всї).

Тарас. Досить! Тепер дальше, через село! Аби всї бачили і стереглись!

Петро. Дайте вже її спокій, досить з неї того! лишіть!

Микола. Далї з нею, хай знає як чуже рухати. (Починає грати до маршу, всї виходять з криком).

Борис. А що, будеш ще красти? А може ще поскаржиш ся чоловікови? (всї пішли).

Петро. (сам) От-то добре! Нехай чужого не зачіпає! (до хати). Гей стара! Ходи но сюди! що ти заснула? Булаб подивилась на комедію! Стара!

ЯВА III.

(Починає сутеніти).

Марія. Ти мене кликав старий?

Петро. Десь була, чому не вийшла побачити як тут, комедія йшла через село?

Марія. Що за комедія? А деж би вона ...лась?

Петро. Так я тобі скажу, сідай! (сідають). От тут десь злапала Кавуниха Осавулиху коло свого сала, тай наробила крику, і збіглась молодь, тай повели її по селу, як комедію, почепили сало на шию. Одні сміють ся, другі грають на інструментах. Кавуниха на рублику, тай Микола зі скрипкою потяг туди до помочи!

Марія. Ото добре її так, вже богато на ню жалуеть ся, що вона любила що небудь потягнути! Але Миколї не треба було йти туди, бо як Осавул довідаеть ся, то ще гірше буде біситись!

Петро. Як буде біситись, то не на него самого, тілько на всїх, але то пустяки! Ми порадьмо ся, як би то краще нашого Миколу оженити. От що!

Марія. Я казала, і кажу, що хай Микола йде до Варки, а ту наймичку хай лишить, хто то може знати яка вона, а Варку, то всї знають і гарна і богата, то й чого більше?

Петро. Я тобі стара щось скажу! А чи в тямки тобі як ми колись молодими, любили ся? Га? Ну і якби тобі був хтось сказав, що ти лиши того, значить от мене, а йди за богатого, чи би ти була зробила так? Га?!

Марія. Та воно так... але...

Петро. Отже бачиш! Ми бідні побрались і якось живемо, хоч без богацтва. Хоть і гірко нераз приходить ся, бо як каже приповідка: „хай не буде що їсти, аби було коло кого сї-

сти", так й тут. Ми Миколу не силуймо! Він в нас дитина добра, слухняна, і розумна, то й не бажаймо йому лиха, й хай робить як сам розуміє. А нам старим аби в спокою дожити віку, тай вози лаштувати в дорогу. Чи не так скажеш? Гей стара! А ти чого задумалась? стара гей!

Марія. (в задумі). Та як собі думаєте... але таки треба б щось подумати!...

Петро. Коли ти таки туди. Стара, забудьте, а нагадай давне. Чи втямки тобі як ми нераз в купочці зійшлись, обіймились, як голубята? Чи пригадаєш як в купі співали Гриця? А гулянок скілько було. Часом тільки шуткую чи свисну, то вже моя Маруся коло мене. Не правда скажеш? Га? Ех молодосте ,молодосте! деж ти так скоро поділась? Не зчув ся навіть, як шістьдесятий перейшов... Ой спомини, ті дорогі спомини тільки мене й держать на світі. Коли тільки гляну на тебе моя стара голубко, то зараз хочеть ся мені заспівати, так як колись співали, чи в тямки?

Марія. Ех, нащо згадувати, то що минуло. Минулось, не вернеть ся!

Петро. Коли як згадаю молоді літа, так і чуюсь знов гейби молодим, а заспівати, так і хочеть ся! Чуєш стара! Ану заспіваймо якої на спогад, може як і лекше стане!

Марія. Що ти старий? Бог з тобою! А що люди скажуть? От йди спочивати!

Петро. Ми так потихесеньку, що й ніхто

не вчує, спочивати ще час: Ану такої старечої на спомин тільки з тиха! (співають).

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе Божий рай! і т. д.

Петро. Не вернеть ся... Минулось все! Тільки не минули нас злидні, та горе! (в задумі).

Марія. Не нарікай Петре на злидні та горе! Бо наріканем добра не викличеш. Як Бог схоче так буде. Нам і недоконче нарікати, маєм що маєм, а цілий наш маєток й наша гордість, то наш син Микола. Ми дякуймо Милосерному, що поблагословив нас такою дитиною! Він за нас і в огонь пійшов би. Зробім же йому добре, щоби не кляв нас, що через нас, його вік стеряв ся

Петро. Так же Маріє кажеш, щоб зробити дитині добре? А чому не даєш йому волї, оженитись з тою, з котрою він хоче, а радиш йти до Варки?

Марія. Я йому не бороню! Тільки я думаю, що так булоби ліпше!

Петро. Не буде ліпше стара, а гірше, то може бути. Даймо ми Миколї волю, й хай він робить як самий знає, а самий собі зла він не зробить!

Марія. Та нехай там я вже й мовчати му!

ЯВА IV.

(Входить двох чоловіків).

І-ший чоловік. Здорові були з понеділком!

ІІ-гий чолов. Як ся маєте?

Петро. Спасибіг, до якогось часу поки ще не те! А що вас пригнало так під ніч?

ІІ-гий чолов. Хиба не чули нині, що кричав Осавул? Що котрі не були на лані, щоби зібрались на майдан, отут. коло вас. Так ми от і прийшли.

І-ший чолов. А там вже решта збирають ся!

Марія. Ой, Господи! То певно будуть вже різками парити? От тобі на! А я казала Миколї, щоби кинув своє, і йшов на лан! Не послухав, от і маєш! (плаче).

Петро. Тихо стара! Йди в хату і носа не показуй сюди! Різок не злякаємось, привикли вже до них. (Марія пішла в хату плачучи).

І-ший чолов. О, та певно що не боїмось! Мокрий коли дощу боїть ся? Але часом то таки прикро трохи.

ІІ-гий чолов. Коли прикро. так не даймо ся! Чи він же в силї зі своїми собаками дати нам раду? Та де! Коли наші мужики, так і трусять ся перед паном, що і слова нїколи не скажуть. Та-ж то, як би разом взятись то і духу їх би не стало! Колись як впаду в злість, то так і голову тому вражому синови розчерепю!

Петро. Дай спокій Свириде, не говори так,

бо як би вчули, то ще не так знущалиб ся над мужиками.

І-ший чолов. Він все так язиком любить робити. А на ділї його нема.

ІІ-гий чолов. То побачиш колись!

Петро. Нехай там буде колись. А тепер мовчіть!

ЯВА V.

(Входить Микола).

Микола. А, здорові були сусіди! Що по плату прийшли? Ось зараз буде, вже з сього кута зганяють. Є сам Бжозовський і Осавул, та й ще два посіпаки! Так глядіть же, тепер нічо, як буде то буде, нас не позабивають! Але Осавулї то ми еще сьогоднї відплатимось! Добре тільки, що він не знає, що ми з його жінкою тут виробляли за комедію! Але він певно потім приженеть ся, як вона розкаже. А ми тут з ним і справимо ся, тільки глядіть щоб нїхто про се не чув. А може хоть брехати перестане! (за сценою чути голос Осавула) Далї, далї, до купи!

Петро. Давби ти Миколо спокій з тим заміром. Бо щось недоброго менї здаєть ся вийде.

І-ший чолов. Таки справдї щоби чого не було?

Микола. Не бійтесь!...

ЯВА VI.

(Входить більше людий. Бжозовский, Осавул і ще двох слуг. Всї стають і кланяють ся.

Бжозовський. Що ти бидло, не виповняєш приказів моїх, а робиш на свою руку?

Осавул. Я кажу панови: (кланяєсь) щоб тілько бити і бити, та слухати чи ще живі. Отсей (показує на Миколу) на сам перед робить, що йому подобає ся. Він і нинї не йшов на лан, тільки пійшов до свого! Чи не так скажеш?

Микола. (мовчить).

Бжоз. Ну і щож ти мовчиш? Га? Взяти його, і всипати трийцять буків, щоб знав, як бунтувати нарід проти мене. А тим другим по двайцять, а його батькови двайцять пять, щоб знав як сина учити!

Микола. Але-ж пане. Я не бунтував нікого проти пана, а що пійшов до свого жита жати, тож я мусів, бо й те вже зігнило на пни.

Бжоз. Мовчать! Зараз йому всипати!

(Осавул і другі беруть з під хати столець, ставлять по серединї, беруть Миколу й починають бити, в гуртї сум, всї стоять як приковані).

Петро. Змилуйтесь пане над моєю дитиною. Не карайте його, він молодий, хоче жити еще! Беріть мене бийте, ріжте, мене старого немічного, а над ним змилуйтесь. (через плач) Більше того не зробимо хотяй би й попухли з голоду. (Коли Петро говорить, ті не бють).

Бжозов. Не бійсь не пропаде! А своє і ти зараз дістанеш! Далї з ним! (починають бити, Микола мовчить, Петро плаче, Бжозов. іронїчно сміє ся. Відтак беруть за порядком і всїх бють. — Петра бють на останку).

Осавул. О так, щоби знали кляті хами, як не слухати розказу пана.

Бжозов. Щоби знали від нинї, хто ще раз відважить ся поступити після своєї волї, так терпіти йому більше не буду, а зараз віддам в Москалї, або в Сибір скажу заслати! до Осавула). А що там завтра, до чого?

Осавул. Та прошу пана, (кланяєсь) овес треба скінчити.

Бжозов. Чули? Завтра всї до вівса. (до Миколи, що стоїть сумний на боцї). А ти не сумуй лиш гляди, щоби щось не вистроїв гіршого. (до людий). А ну до дому забирайтесь! (Всї виходять, остає Петро і Микола, де оден на другого сумно дивить ся).

Микола. Йдїть тату в хату, йдїть, не кажіть лиш матери, що тут було, бо будуть гризтись.

Петро. Йди й ти сину, йди дитино, не думай що лихого! Бачиш, гірш худоби над нами збиткують ся! Йди, я тебе не пущу. (бере за руку.)

Микола. Я тату нікуди, я лише трохи коло хати посиджу, — такий гарний вечер.

Петро. Гляди синку, не думай злого. (пійшов).

Микола. (сам). Боже, Боже! Ти потуряєш такій кривді, такому насильству? Чи в Тебе нема вже святої Твоєї сили, щоб показати гнобителям Твою володіючу руку? Не вже і Ти забув за того раба мужика? О коли так, то Ти Боже панський!... Що се я?... Колиж у тебе Боже є ще хоч крапелина милосердія, до нас нещасних, поможи нам молю Тебе, дай нам сили, дай нам кріпости, щоби відплатитись за нашу кривду. (павза). Щож я виберу тепер за лучше? От доля... Доля проклята! Чиж лучше вже не буде? Чи й до смерти так горювати прийдеть ся? Ні! і ще раз ні! Щоби на моїх очах били мого рідного батька? За що? Щоб в зимі з голоду не вмерти, пійшов свою мізерію постягати? Ні, се вже чорт, в спілку з панами запанував, на сім світі, і збиткують ся над бідними людьми! Ох... одно лиш в мене на думці: пімститись! тяжко пімститись! (далеко чути спів Немидори).

ЯВА VII.

(Темно. — Входить Немидора співаючи з ведрами).

Розтьохкав ся соловейко,
На калинонці,
Щось не спить ся серед ночі,
Сиротинонці! і т. д.

Микола. Здорова була моя ластівко! Де се ти так довго була?

Немидора. Ой як ти мене налякав!

Микола. Чого так моя щебетюшко? Адже вчера обіцялась вийти?

Немидора. Обіцялась, але більше виходити не буду!

Микола. Чого ж то так!

Немидора. Того, що хазяйка не пускає і двері запирає. Вчера я мусіла на дворі ночувати, бо двері були заперті, а що рано дісталось мені від неї, то вже хиба Бог знає. Я й нині тільки вирвалась ніби по воду, щоб тобі сказати!

Микола. Ну, не журись! Довго сего не буде! Знаєш, я тобі щось скажу. Нема нам довго, що відкладати. Ти дожидай від мене старостів, я вже говорив з твоїми старими, от й вони згоджують ся на все, а ти можеш навіть зараз лишити найми, тай підеш до свого дядька тим часом, поки я тебе не візьму до себе. А відтак якось ми собі порадимо!

Немидора. Слухай Миколо! Що ти задумав На що я тобі бідна наймичка здалась? Чи не глузуєш ти з мене?

Микола. Я тобі кажу, ще раз, що буду посилати до тебе старостів, і вір сему; я не з тих, щоби говорити неправду.

Немидора. Мені й хочеть ся вірити, й якось тяжко.

Микола. Вір моя голубко, вір, що незадовго заживемо як Бог пішле. А тепер йди домів, бо пізно вже, й як завтра раненько вспієш вий-

ти з відсіль, то вийди на вулицю вечером, поговоримо більше!

Немидора. Добре! Почекай, бо я і води ще не набрала!

Микола. Я тобі наберу зараз! (набирає).

Немидора. Так прощай Миколо!

Микола. Будь здорова, а вийдеш завтра?

Немидора. Може й вийду!

Микола. Так гляди! (обіймає і цілує). Бо буду сердитись... (Немидора пійшла).

Микола. (сам). Яка добра з неї людина! Може тепер хоть заспокоюсь. (Дивить ся за Немидорою). Справді, оженюсь, може буде ще гірше а може лучше! (павза). Чи ж прибіжить Осавул пімститись за жінку? Ох колиб він тут зявив ся, попамятав би!

ЯВА VIII.

(Вбігає Кавун і ще дехто).

Кавун. Скорше, скорше, заховаймось тут! вже йде Осавул, і ми тут з ним порахуємось.

Микола. Тілько з заду його ловім, щоби огида не пізнав котрого з нас!

Кавун. Я маю ось верету, то закрутимо йому голову в ню, то й не пізнає, тілько хлопці пражте, й то добре, щоби до смерти тямив гаспидський син і в друге не брехав на нас!

Микола. Вже й жартувати не будемо. Так ховаймось, бо вже ось не далеко! (ховають ся)

ЯВА IX.

(Входить Осавул, дуже злий).

Осавул. Почекайте вражі сини, будете тямити, як вдруге мою жінку на сміх виставляти. (пускаєсь йти).

ЯВА X.

(Вискакують хлопці, накривають голову і бють хто чим має).

Кавун. О тепер вражий драбе, ми будемо рахуватись. (бють що сили).

Осавул. Ґвавту! Ратуйте! Гей!

Микола. Мовчи небоже і слухай які смачні буки, щоб для нас бідних було лекше. (бють як ціпами в спину).

Осавул. Гей люди бійтесь Бога. Ратуйте!

Микола. То й Бог не поможе! Далї з ним! (обертають на другий бік і бють дальше). Так, а тепер ще з другого боку, щоби жінці заказав як чуже сало красти, (Бють, вибивши добре розбігають ся. Осавула лишають самого, котрий поволи підводить ся, дуже змучений).

Осавул. О, почекай клята голото! Будеш мене тямити довго! Хто-то видів, щоби на мене на найстаршого панського слугу, посеред дороги нападати й бити? Та то й Сибір, кара замала. Ну, голову скорше положу, наколи я не відплачусь! Але сором, сором який!... І навіть не знаю, чи й панови признаватись! Бу-

дуть з мене сміятись, й чія би то робота була? Чи не молодого Джері? О я дізнаюсь, щобим і до дому не дійшов, а дізнаюсь! (стогне). Алеж і болять боки, болять! Йду, тай жінці нічого не буду казати, бо соромно! Але Сибір, Сибір, то певно їх не мине. (пійшов).

(ЗАСЛОНА.)

ДІЄВІ ОСОБИ III-тої ДІЇ.

Марія, мати Миколи.
Микола, її син.
Немидора, його жінка.
Шльома, жид.
Кавун.

ДІЯ III.

В хаті Микола. Хата біла, хоть бідна, але прибрана чисто. Немидора порається в хаті, деколи, колише дитину).

Немидора. Господи! Як мені тепер весело! Якби доперва на світ народилась! Як собі погадаю, як то мені в наймах нераз тяжко було, то аж мені страшно, робить ся. А тут то весело, так що вже не знаю, чи й буде веселійше. Хоть і незаможні то дуже, а якось і не счуєш ся як то дни сходять, так якось безжурно і щасливо, що аж! Боже, чиж сподівалась я коли такого щастя? Думала вік свій в наймах коротати. А тепер, я щаслива, дуже щаслива! Микола мій любий зробив мене щасливою! Ох якеж у него добре серденько, що за щира душа, як побиваєть ся за мною, ходить як коло дитини! (колише дитину). Тілько не знаю чого він все ходить такий сумний? Не такий як перед тим! Думає все щось а що, то й сказати не хоче! Щоби хоть що лихого не думав, бо не знаю щоби зі мною сталось! Все щось дуже

проти пана лихий, і від того часу як Осавула хтось побив, то годі щось вголось сказати, все на мого Миколу відаоть, тай не знати за що! А він чи журить ся, чи що, бо все ходить як не свій. Й мама вже його просять, щоби сказав що йому таке, так й мамі сказати не хоче.... Ще добре, що Микола не знає, що Осавул вчера вдарив мене нагайкою, коло хати, за то, що я не йшла на панщину, а то знов щось гіршого було би. (колише і співає колискову пісоньку). Чи вже мама не вертають? (дивить ся в вікно). Так і є, вертають!

ЯВА І.

Марія. Як Немидоро, чи ти віднесеш качки і мітки до двора, чи я?

Немидора. Можу мамо і я віднести, не первина. Візьму, віднесу, тай збудусь біди.

Марія. То й гаразд. Неси, а я вже з дитиною лишусь, тільки не бав ся довго, бо може буде „Любка" плакати!

Немидора. Та де вона буде плакати! Вона спокійненька. (підходить до колиски і голубить). Правда Любцю, ти спокійненька, не плачеш? Правда ні? О вона в мене добра дитина! (бавить ся з дитиною, бере на руки і голубить) Гойда, гойда! (цілує кладе матери на руки). Ну оставай ся з бабунею, а мама зараз верне. (пійшла).

Марія (сама). Не будеш плакати, ні? О чисто в маму вдалось свою! (голубить). А йди,

йди мамо, дай Любці молока! Зараз мама прийде, пійде Любця гайтю, ая пійде! (кладе в колиску і колише). А, а, зїли вовки барана, а ягницю пси, пси пси, а ти Любцю, спи, спи, спи, а, а, (підспівує і колише). Я собі думала зле про свою невістку. А тепер, я би не позволила лихого слова на ню сказати, не то що! От дитина так дитина! Щоб Господь кождій матери таку дитину післав. Жиють собі любесенько, несварять ся, і мені старій коло них якось веселійше!.... Тільки від того часу, як мій старий помер, то я не знаю, що таке з Миколою подїялось? Каже, що батько не від чого вмер як не від буків, й чулам раз, як він казав, що за батька то, каже, щобям мав не знати що зтеряти, а пімститись мушу. Та що вже не говорю, і не напрошусь, нічого не помагає. Ще добре, що Немидора його трохи розвеселяє, а то зовсїм як в пустці булоби. (колише). А, а. Де би се Микола був до сего часу? Ще зраня як пійшов, десь і нема, Господи, що з ним? Наведи його Господи з лихої дороги на добру. Ходить все сумний, зажурений, що заговорити страшно до него! Щоби хоть скоро вернувсь. Буду просити, можеби пішов в Київ в Печерську Лавру, на прощу, можеб все таки лекше стало! Може послухає! (дивить ся в вікно). Мабуть то Микола, он там на подвірю стоїть з якимсь чоловіком? Чи то не які лихі люди, його на зле ведуть? (кличе). Миколо! Миколо! йди но в хату.

Микола. (за кулісами) Зараз йду, мамо, зараз!

ЯВА II.

Входить Микола, поважно і вдає, що веселий).

Микола. Що там мамо? Чого кликали?

Марія Сідай синку, буду щось казати!

Микола. Так і сяду! А де Немидора?

Марія. Немидора, понесла до двора качки і мітки, скоро буде назад.

ЯВА III.

(Входить Шльома).

Шльома. Здорові були...

Микола. А то що тебе наднесло? Чого?

Шльома. Як чого? Хиба ти не знаєш? Питає чого! Скільки я буду ждати на мій довжок? Казав, в осени то зараз віддамо, а тут вже й другий осінь проходить, а ти не даєш. Я довше ждати не можу!

Микола. А скілько там тобі належить ся?

Шльома. Як скілько? Твої тато оставили після твого весіля двайцять карбованців, друге: почекай я буду подивитись до моїх книжки! (дивить ся в книжку). Так, там двайцять карбованців, там знов корець жита, відтак ти сам колись недавно взяв десять карбованців, ну і все. Я довше не можу ждати, я бідний чоловік.

Микола. Слухай Шльомо! Що ти кажеш за яких то двайцять карбованців, що тато взяли? Вониж тобі віддали. Що ти вдруге хочеш брати?

Марія. То ти жиде хочеш нас туманити? Я сама знаю, як старий, небіщик гроші тобі віддав. Хиба ти думаєш вдруге взяти, як старий помер?

Шльома. Що помер! Старий хай вмирає! А моє не сміє вмерти, я свого не дарую!

Микола. Не даруєш кажеш?

Шльома. Як же можна дарувати? Хиба мені хто дарує?

Микола. (грізно). Так ти думаєш в друге взяти від нас отих двайцять карбованців? Не діждеш! Розумієш! Думаєш, як з другими робиш, що сам знаєш, те саме зі мною? Я знаю скілько тобі належить ся!

Шльома. Як? Може меньше?

Микола. Ні меньше, ні більше, тільки то що позичив, а як позичив то віддам!

Шльома. Віддам, віддам. А коли віддам? Я довше ждати не хочу, або давай зараз, або я буду скаржитись в суд.

Микола. Хоч до сатани в пекло йди скаржитись! а скорше не віддам! аж буду мати!

Шльома. Як? Ти дуже мудрий! Ти думаєш, що я довше буду ждав? О ні, ні, я тобі буду показати, почекай!

Микола. Слухай жиде! Забирай ся зараз мені з хати, щоб і духу твого тут не було! Чув, чи ні? Я знаю де твоє принести, а більше щоби я тебе тут не бачив.

Шльома. Я не поступлюсь поки не даш мені моє.

Микола. Забирай ся жиде з хати, чуєш? Чи ні?

Шльома. Я чую! А чи ти чуєш, що я не пійду?

Микола. (скрикує). Не підеш? Побачимо! (бере жида за обшивку і викидає з хати).

Шльома. (кричить). Почекай, почекай, я тобі буду показати!

Микола. Ото смола жидівська, думає буду з ним панькатись. (сідає опершись о стіл.)

Марія. Слухай Миколо! Не сердь ся і не журись. Дасть Бог, віддамо! тілько одно тебе буду просити, не відмов мені сего.

Микола. А щож там таке?

Марія. Чого ти сину, від якогось часу, став мов не той, все чогось сумний ходиш, щось думаєш, і все гризеш ся, видно по тобі, що тілько тінь лишилась з тебе, з такого бравого козака, що був нашою гордостию. Може ти маєш що на серцю важкого? Скажи, скажи, мені сину, може ти хорий, борони Господи? Так я бим пійшла до знахорки....

Микола. Вже мамо і знахорка не поможе!

Марія. Ох, Господи святий! Може з тобою

що лихого подіялось?

Микола. Нічого лихого мамо, може буде колись лучше! (хоче йти.)

Марія. Кудиж ти? Почекай ще!

Микола. Та йду трохи де, чого буду сидіти?

Марія. Не журись синку, дасть Бог хліб то ми оплатимось. Тиб сину пійшов до Київа поки не настала робота в полї, та помолив ся Богу, можеб Господь післав талан, та добрий урожай!

Микола. (сидить схиливши голову, думає і тяженько зітхає).

Марія. (дивить ся на него та здвигає плечима). То як же сину, пійдеш до Київа? Як пійдеш то я насушу сухарів на дорогу!

Микола. (сумно). Не пійду мамо до Київа. Не хочу молитись, та дурно Богу пороги оббивати. Коли він є той Бог на світї, то він Бог панський, а не мужицький, бо все добро віддає панам, а нам не дає нічого!

Марія. Свят, свят, Господи милосердний, що се ти верзеш? Схаменись лиш, та подумай що ти сказав. Тим то Господь й долї не дає, що ми таке говоримо та Йому не молимось! (хрестить ся). Йди сину, йди в Київ, тобі лекше стане, Бог милосерний поможе. Йдуть люди йди й ти. Ми тут обі дамо собі раду.

Микола. Не пійду мамо. А коли пійду, то вже й не вернусь, щоби на ту нужду, на те горе не дивитись. (виходить з хати).

Марія. (сама). Й що се з ним подіялось? Господи! Коли гляну на него, то аж витримати не можу, такий колись веселий і слухняний парубок був, а тепер не знаю, що йому сталось і як (плаче і падає на коліна). Мати Божа, прошу Тебе поможи нам немічним, поможи, верни моїй дитині давну веселість, дай йому забути то, що його валить і підкопує його молоду жизнь. Мати Божа! Дай нам кріпости, дай нам сили перетерпіти ту нужду, те горе, котре так нам доїдає! котре моїй єдиній дитині, єдиній потісї в старости моїй відіймає житя! (склонилась над колискою).

ЯВА IV.

(Входить Немидора здивована, що Марія над колискою).

Немидора. Що там мамо! Обоє з Любкою спите?

Марія. ,підводить ся). Де там спимо, оттак склонилась коло неї, задумалась так! (вдає спокійну).

Немидора. (Бачить, що Марія плакала). Що з вами мамо? Чого ви плакали?

Марія. Де я тобі плакала! Так собі. А що вже віднесла все?

Немидора. Віднесла. Але чого ви, мамо, такі сумні? Чого, прошу вас, скажіть?

Марія. Та що тобі? От так, колисалам Любку, тай задумалась. Нічого більше.

Немидора. Ох, ні, мамо, скажіть правду. А Микола де? Був вже в дома?

Марія. Був, от щойно вийшов з хати!

Немидора. О, доперва Микола був! Мамо скажіть, що тут було, скажіть!

Марія. Та що буду таїти!... От увійшов Микола, я зачала його просити, щоб він сказав, що йому такого тепер, що він ходить як, сам не свій, сумний, та він і словечка не відповів. Я казала, щоби йшов до знахора, може йому що починено, та де, каже, й знахор нічого не поможе. Що тут дочко робити то й не знаю!

Немидора. Я мамо, сама не знаю, що йому такого. Я вже до него ріжно, і розраджую, і веселю, так ні! Й що його в світі робити?

Марія. Та я казала, щоби пійшов в Київ в „Печерську Лавру", на моленіє, може то що поможе, та він чути про се не охче. Каже що й молитись не хоче. Роби дочко, що можеш, весели його, розраджуй, може ти зможеш вернути його давний спокій й веселість... Ох... Оставай ся ж ти тепер з дитиною, а я йду на подвіря, може що зроблю! (відходить).

Немидора. (сама). Що його в світі робити, то справді сама не знаю! Яким би то чином Миколу заспокоїти?... Буду веселити піснями, веселою розмовою, може й забуде хоч трохи той тягар, який гнітить його душу! Щоби хоть скоро вернув ся! Буду вже як могла його розважати! (дивить ся в вікно). О, щось

з мамою говорить, певно ввійде в хату. Ну требаж бути веселою! А ні, кликну, бо ось десь йти хоче! (кличе). Миколо! Миколо! Йди но в хату, щось тобі скажу, дуже гарного, йди!

Микола. (за кулісами). Чого там треба? Мушу в село, бо діло є!

Немидора. Зараз пійдеш! Йди! О зараз війде, буду весело говорити, заспіваю щось, то й він може повеселійшає!

ЯВА V.

Микола. Чого ти кликала мене? Що маєш казати?

Немидора. Я дуже богато маю тобі казати! Тільки сядь трохи. А то годі тебе в хаті вдержати. Сядь голубчику!

Микола. (сідає), Ну кажи, що таке маєш?

Немидора. Алеж ти не знаєш що маю казати? Не перший же раз! От поговоримо, поворкуємо, чого все будемо сумувати?

Микола. То ти того мене кликала? От робота!

Немидора. От вже й сердить ся. Чого ти такий Миколо? Не дасиш і слова сказати! (весело): Правда Миколо, з нашої Любки не будуть вже так сміятись як з мене, що так не гарно називаюсь? Правда ні?

Микола. Може будуть, може ні! А з тебе хто сміяв ся?

Немидора. Ще й питає! А хиба не тямиш, як ти самий обставав за мене, як дівчата сміялись. Знаєш Миколо, як наша Любка виросте велика, то вже не буде так по наймах ходити як я, правда ні? Ми о ню будемо старатись, щоби її було добре, навчимо її читати, вона буде нам читати книжки, правда? бо ти з разу читав, а тепер і до рук не візьмеш книжки!

Микола. (мовчить).

Немидора. Чого ти мовчиш Миколо. Говори що, жартуй. Ану чуєш заспіваймо. Я так люблю співати! А ти чуєш Миколо? (торкає його). Чуєш? Співаймо щось, то й повеселійшаєш!

Микола. (опершись рукою о стіл мовчить, Немидора, дивить ся на него та здвигає плечима).

Немидора. Ну то як ти не хочеш співати, так я сама заспіваю, чуєш Миколо? Їй же Богу заспіваю! (співає).

А Микола робить кола,
А Микита сани,
А Микола їде кіньми,
А Микита псами.

Микола. Чого се ти розспівалась наче дівка? Ти співаєш веселої пісні, та ще більше мені жалю завдаєш!

Немидора. Се я згадала, як колись в наймах, крадькома вишивала сорочку, та проклинала зазулю, а тепер слухаю, як кує зазуля та, так мені хочеть ся, щоб вона накувала ме-

ні богато літ. Як гляну кругом себе, на сей зелений город, що отсе я засіяла і засадила, та як згадаю, що я тепер хазяйка, то аж мені хочеть ся веселої пісні заспівати!

Микола. Співай жінко жалібної, то мені може буде лекше. А то чогось так важко на серцю, що й не знаю де дітись!

Немидора. А чогож отсе тебе журба бере?

Микола. А тим, щ онам так погано жити в світі. Умер батько, і за мертвого плати подушне, й за живих плати подушне, я вже не знаю чим винна та душа, що за неї треба; що року платити!

Немидора. Не журись! Дасть Бог, вродить хліб, то й заплатимо!

Микола. Нехай же попереду вродить! А коли вродить, то чи дасть пан завчасу зібрати нам?

Немидора. Кинь журитись! Колиб ти забув то все, то лекше тобі сталоби. А то все ходиш такий чогось сумний, аж помарнів на лиці! Думаєш, що мені мило дивитись на тебе коли ти все такий як не свій? Нераз аж заплачу, й мама журять ся, а ти все однаковий! Чого то так Миколо?

Микола. Чого? Я й самий не знаю чого! А хоть бим і знав, то не хочу тобі казати. Ти й сама знаєш, і терпиш ту нужду, те горе, що й я!

Немидора. Нехай там! Але скажи, що тебе

так підкошує, що ти такий став, нехай й я знаю, щоби ми обоє переносили і терпіли, і зло і добро!

Микола. Йди Немидоро, підем в садок. Бери дитину, бо в хаті якось душно мені здаєсь... Йди, бо я щось аж ослаб!

Немидора. Що з тобою? Може ти хорий Миколо? Так я йду закличу маму. А ні, то ходім на двір. Йди. (бере дитину). Ну йдеш?

Микола. Йди, йди, я зараз вийду.

Немидора. Йди подивись які гарні квітки понасаджувала. Йди, попідливаєм. (до дитини) Йдім Любцю, тато зараз вийде. (пішла)

Микола. (сам) Ох тяжко, тяжко, жити! Але не жити, а мучитись. Жити? Чого? Неможна, недають жити! Вже й душа догоряє, в грудях кипить, горить наче полумя в печи, коли в моє серце в пилась гадина, та смокче і смокче за саму душу і нема сили щоби погасити сей вогонь і вирвати з серця то, що там накипіло!... Каже мати молитись!... Молитись?... Кому? За що? За ту злиденну нашу долю? Ні не треба молитись! Коли Бог такий справедливий, що одним дає паньства, степи й лани, а другим дає важку працю, бідність, та мало не торби!... А чиї се степи, та лани, що пшениця як ліс? Не паньскі ж вони, а наші бо політі і заскороджені, кровію і кістьми наших дідів! І молитись?!... Ні! Нема правди!... Каже жінка не журись! Не журивби ся, колиб міг на то дивитись. І як же дивитись, коли за

найважу працю сиплять ся буки! О, я за свого батька маю відплатитись, бо не батьківська дитина я бувби, наколиб я се лишив!... Або лишу... лишу, все, пійду в світ, щоби очи мої на то не дивились... Йти з рідної хати? Якже, мати? Жінка?... Дитина? Ох.. важко! важко! (тут знесилений опираєть ся на стіль рукою).

Немидора. (за сценою). Миколо! Миколо! Чуєш? А ходи вже раз сюда! Доки будеш в хаті?

Микола. (підводить ся). Що?... Я зараз, зараз!

Немидора. Йди, чогось Кавун кличе!

Микола. (підходить до вікна і кличе). Йди Кавуне в хату, то й поговоримо. (до себе). Вже є щось нового коли Кавун прийшов!

ЯВА VI.

Кавун. Здоров Миколо! Що так все в хаті та в хаті? Вийшов би в село, то де що нового почувби.

Микола. А що там нового може бути? А як є то й ти скажеш!

Кавун. Ой є, є, і то богато! Тай то така новина, що й немало тебе вразить. Біда Миколо!

Микола. Та що там таке? Кажи!

Кавун. Знаєш Миколо, нам треба щось робити. Є вже чутка, що будуть збирати рекрутів, й чувем, що наш пан має віддати всіх тих,

котрі йому не на руку в Москалї, а ти вже знаєш, що ти і я, певно не лишилиб ся. В Скрипчинцях вже виловлюють рекрутів, і забивають в колодки, тому нам треба щось робити!

Микола. Знав я вже се давно, що до того прийде. О! тим нас не злякає!

Кавун. А щож ти думаєш робити?

Микола. Як що? Утечемо з села та й годї! Підемо в Стеблів, в Канївщину, до сахарень, там будемо поки не полекшає, але в Москалях він не діжде мене бачити!

Кавун. То й гаразд! Нам же треба ще нинї зібратись, бо завтра то хто знає що булоби. Ти Миколо над вечер прийди до мене, там порадимось, бо нас більше збирається в ту саму путь. А ти й не зараз жінцї кажи, бо більше булоби крику як чого! Так я йду, а ти незабудь мовчати! Пращай! (пішов).

Микола. (сам). О вороже лютий! Так ти задумав в Москалї нас віддати? О, не дочекаєш того видїти! Ще тобі не досить того, що як воли горюють в плузї, то ще гірше пімститись хочеш. Не дочекаєш того.... Утїкати з рідної хати? Від рідної матери старої, від жінки любої, від дитини?... Нї! Се вже діявольска робота! Але пійду! Покину все! Але тобі вороже лютий, ждати не чого иншого, а пімсти, і то такої, якої ще світ не видів. Пімсти!...

Немидора. (з двора). Йди Миколо, подиви ся як гарно зацвили квітки! Йди серце!

Микола. Йду, вже йду! (до себе) наговоримось в послїдне ще нинї. (до неї) Колиб ти знала люба, що маю на думцї, не потїшалаб ти мене квітками!

Немидора. Йди но Миколо! Чому не йдеш?

Микола. (Виходить). Ох, йду моя зазуле, йду! (сумно виходить.

Куртина.

ДІЄВІ ОСОБИ IV-тої ДІЇ.

Марія,
Микола,
Немидора.

ДІЯ IV.

Вечер. Сцена та сама, що в дії третій. В хаті світить ся. Немидора, колише дитину, стара Джериха клячить й молить ся. В хаті тихо. Стара скінчивши молитись, говорить.

Марія. Кидай Немидоро шити, візьми ось попідмітай в печі огонь, попряч тай будемо лягати. Деб то Микола дів ся? Ще не смеркалось, як пійшов і нема. Щоби се значило? (стелить постіль).

Немидора. Певно десь в Кавуна мусить бути, бо отсе чогось приходив! (кидає шити). Треба справді кидати шите, пізно вже. Йдіть же ви мамо, та лягайте, а я попрячу сама і зажду на Миколу, та будемо спочивати!

Марія. (лягаючи). А щобись дочко комина не запирала, бо чад може бути! Так на добраніч! (лягає на постели, або на печи).

Немидора. На добраніч! (порає ся в хаті, підмітає в печи вогонь. Довша павза, так щоби стара уснула).

..**Немидора.** (дивить ся в вікно). Деб се Микола подів ся? Ох, то таки щось недоброго! Боже мій Боже! Що я вже маю робити? Щоб як скоро прийшов, то вже не пущу його нікуди від нині. Бо поки неходив помежи тих своїх товаришів, то якийсь инакший був, а тепер ходить сумний як осінь. Ні знаку нема по тому Миколї, що колись буяв веселий.. ще й других розраджував. (бере знов шити і співає).

На що менї чорні брови,
На що карі очи.
На що, лїта молодії
Веселі дївочі.

Лїта мої молодії
Марно пропадають,
Очи плачуть, чорні брови
Від вітру линяють!

Серце вяне, нудить світом,
Як пташка без волї,
На щож менї краса моя,
Коли нема долї?...

ЯВА І.

(Входить Микола потихо. Коли Немидора співала стояв коло дверий і вона його не видить; опісля говорить до жінки):
Співаєш жінко? Га? Співай, співай серце!

Немидора. О! То ти вже прийшов? Де се ти так довго був? Аж занудилось виглядати. Ти голодний правда?

Микола. Не дуже й то голодний! А як даси що, то зім! А мама вже сплять?

Немидора. (дає їсти). Ага сплять Щойно лягли. Ну так йдиж їсти?

Микола. Гаразд! (сідає не роздягаючись).

Немидора. Чому ти Миколо не роздягаєш ся? Куди ще хочеш йти?

Микола. Що? Чи куди піду, кажеш? (їсть).

Немидора. А вжеж! Таж то тяжко вдягненому!

Микола. (скінчивши їсти). Я вже й не буду роздягатись сьогодня! Візьми попряч лише зі стола!

Немидора. (пряче). Що таке? Чому небудеш роздягатись? Що ти отсе говориш?! (йде знова шити і дивить ся на него, чого він сумний).

Микола. (сумний сів опершись рукою о стіл). Кидай, Немидоро, шити, йди сядь коло мене!

Немидора. (здивована кидає шити, і сідає коло него). Що таке скажеш голубчику?

Микола. (дуже ласкаво дивить ся на ню, можна пізнати, що йому тяжко говорити). Скажу тобі серце все скажу! Тільки тихо, щоб мати не збудилась!

Немидора. Ну кажи-ж кажи серце, що таке?

Микола. (через силу). Знай моя дорога жінко... Скажу тобі, що маю на душі!... Я

тебе молоду... маю сьогодня покинути... сеї ночі думаю втікати з Кавуном з села й ще з чотирома чоловіками.

Немидора. (відхиляєть ся). Що...о...о... Що ти говориш?

Микола. Не бійсь Немидоро! і не журись! Пан хоче нас віддати в москалї. Як він нам обголить лоби, то ми тодї пропащі на віки, а тимчасом ми втечемо на сахарнї, перебудемо сей важкий час, тай знова повернемось! Може воно утреть ся, перемнеть ся, тай так минеть ся!

Немидора. Ой не кидай, не кидай мене, моє серце, бо я, без тебе пропаща! (кидаєсь на шию).

Микола. Цить, не кричи, і не тужи, ти збудиш матір, ви наробите крику, тодї я пропащий! Я не на віки тебе покидаю. Я зароблю гроший, й знова вернусь. (голубить).

Немидора. (з плачем). Коли ти мене покидаєш, то бодай би ти покинув хлїб їсти і воду пити!

Микола. Не проклинай мене, й не лай, та не плач. Ти думаєш, легко менї тебе покидати? (з розпукою). Доле! Доле! моя проклята!... (обіймає Немидору). Пійду з села, бо тяжко менї жити. Пійду в лїси в степи, пійду в пущі, на острі скелї, а таки панщини робити не буду, й в Москалї не пійду. Пійду втоплю ся, об камінь розібю ся! Нехай звірі розшарпають моє

тіло, а все таки втечу, все одно, мені пропадати.

Немидора. Щож я буду в світі божому діяти, сама з малою дитиною? (дуже плаче).

Микола. Не плач Немидоро, не плач! В мене серце огнем горить, й без твоїх сліз! Мене нужда зсушила, й звялила, як холодний вітер билину в полі. Моє серце наскрізь ножем пробите! Знайди мені сорочки, знайди харч, тай бувай здорова! Як не умру, то поверну ся, і поверну ся не в день, а в ночи, запукаю в кватирку, а ти відчиняй двері!

Немидора. Пропаща я на віки! Боже, милосердний Боже! за щож ти нас так караєш? Колиж дожидати тебе до дому?...

Микола. (відповідає піснею).

Дожидай ся мене
Серденятко моє,
Гей! Та до себе в гості,
Як виросте трава зеленая,
В тебе на помості.....

А ти не ламай рук, не суши очей, лиш доглядай матери й дитини. Я як не умру то верну.

Немидора. (кидаєсь до дитини). Серце моє, дитино моя, ти не знаєш, що зістаєш ся сиротою... покидає нас тато, покидає! (плаче)

Микола. Немидоро. Годі плакати. Мене ждуть люди. Давай сорочки, давай харч, та виряджай мене в дорогу!

Немидора. Не йди, не йди! Ще серце, переночуй хоч одну ніченьку в дома.

Микола. Не можу, не можу, мій цвіте дорогий, на мене ждуть люди! Завтра мене закують в кайдани, тоді я пропащий на віки!

Немидора. Бодай всі наші слези впали на того, хто нас розлучує. Лучше булаб маленькою пропала, лучшеб поневірялась до віку в наймах, чим маю терпіти таке горе, таке лихо! (виходить до комори плачучи).

Микола. (сам, озираєть ся сумно по хаті). Так!... Кидаю все... все дороге!... все кидаю!... Ох.... (підходить до матери) Прощайте, найдорозша мамо, бо Господь милосердний знає чи побачимось коли!... Я б хотів почути ще хоть одно однісїньке слово з твоїх змучених материнських уст, одначе через ворогів своїх не можу. Простиж менї найдорозша нене. прости! Я тобі дякую щось мене годувала, пестила, та доглядала. Дякую тобі за всї ті ночі, недіспані коло мене, й груди, котрі мене живили!.... Але я за тебе найдорозша моя мати не забуду, деб я не був. Прощай же... Прощай і ти хато дорога, де я перевів свої молоді літа і виріс на те горе, котре мене з тебе вигонює. Прощай все, все дороге мому серцю!... Ох й вдержатись не можу... (до дитини). А ти моя дитинко, перлино, розрадо мого серця, виглядай за своїм батьком хоть і не будеш його знати. Він верне, та вже не застане тебе в колисцї, а може дївкою, то щобись хоть

приймила тоді в хату, та не цуралась ним. Бувай же здорова, (цілує) велика рости, на потіху матери і поневоленому, нещасному народови!

ЯВА II.

Немидора вносить шмате в мішку, кидае на лаву і плаче.

Микола. Вже все? Так гаразд! А де моя скрипка? Треба забрати, може коли за розраду стане. А ось! (бере скрипку і кладе в мішок). Так вже все? Ну так будем рушати! Прощайте рідні пороги, куди походжали мої ноги! (бере мішок на плечі, цілує тихо матір в руку і дитину, підходячи до Немидори обнимае, цілуе і говорить) Прощай Немидоро! Прощай моя зірко! Не плач моя горлице! Як вже Бог схоче так буде! Споминай мене мое серце вірними словами, та дрібними сльозами, а я тебе (рішучо) доки живий буду, до віку не забуду! (цілуе ще раз і відходить).

(Немидора через цілий час плакала, і коли Микола виходить то хотіла щось сказати, однак з жалю немогла, і пішла за ним; в хаті тихо. — Оркестра грае якусь сумну арію. В хаті робить ся напів темно довша павза).

ЯВА III.

(Немидора входить дуже сумна, сідае, майже падае на лавку, схиляеть ся на стіл і плаче, довгий час в хаті темно. — Орхестра перестае грати... В тім за сценою освічуесь дуже ясно і стае дуже видко в хаті, чути рівнож дзвін, що дзвонить на ґвавт, що е пожар в селі).

Немидора. (через цілий час плакала, все тихше, а вкінци перестала. А як почула дзвін і побачила світло в хаті, скрикує, бере на руки дитину і кричить). Ратуйте, хто в Бога вірує, ратуйте дитину! Мамо! Миколу, ратуйте. .. Мамо! ратуйте дитину.

Марія. (встає). Бог з тобою дочко! Сеж не ми горимо, се пожежа десь далеко на селї! (за сценою чути дальше дзвін і гавканє собак).

Немидора. (пригортає до себе дитину). Мамо! Ратуйте Миколу!....

Марія. Деж Микола дитино?

Немидора. Помандрував, покинув нас!...

Марія. Коли? Куди помандрував?

Немидора. Оце тільки розпращав ся зі мною, а вас не хотів будити...

Марія. Боже мій, світе мій! Чому же ти мене не збудила!

Немидора. Я світа за сльозами не бачила, а про вас і забула!

Марія. Ой Боже-ж мій Боже, щож ми тепер на світї Божому будемо робити без господара? (плаче).

Немидора. (не плаче, тілько хлипає, — в кінци говорить як через сон). Мамо, чи бачите, які стали Микола та батько? От дивіть ся! (дуже) Вони з червоного горячого зелїза, а які у них очи! (дуже) Боже мій, в них не очи, а жар горить в ямах! На що вони молотять той вогонь? Чи вже-ж пани будуть їсти пше-

ничні іскри, що летять з тих снопів?

Марія. (злякано). Що ти говориш дочко? Схаменись, перехрестись, та молись Богу! (бере з фляшкою воду, і кропить Немидору)

Немидора. (зриває ся). Мамо! чи чуєте? Чуєте? Се він вернув ся. Мій голуб сизий, (кидаєть ся до вікна). Мамо, гляньте, як видно на дворі! Я бачу весь двір і сад! Мамо, Микола приїхав на білому кони! От подивіть ся. Та який він гарний., та який .. як сонце! А на ньому золота одежа, і червоний пояс. (бере за руку, і тягне до вікна). Дивіть ся, дивіть!

Марія. Дочко моя! серце моє! Що ти говориш? що з тобою? (хрестить її).

Немидора. (скрикує мов божевільна). Ненько моя!... Боже мій! Микола стає вогнем, піднимаєть ся і летить в гору!... Боже мій... він полетів на небо і не вернеть ся вже до мене... Боже, не вернеть ся! Пропаща я, на віки, пропаща!... Ой ратуйте його мамо, ратуйте!.... (падає над колискою, як би умліла).

Марія. (ломить руки). Побіжу до знахора може порадить... О ! Сину! сину мій, що ти наробив!. .

КУРТИНА.

ДІЄВІ ОСОБИ V-тої ДП.

Микола Джеря,
Пилип,
Посмітюх,
Мусій,
Перепелиця,
Абрагам Мойсеєвич,
Ревека, його жінка.
Бжозовский, Осавул і Йосафат.

Бурлачки: Соломія, Пріська, Олена, І-ший і ІІ-гий музика, бурлаки і бурлачки.

ДІЯ V.

На подвірю сахарень. З лівого боку коршма, з правого мурований будинок, знати що фабрика. Коло коршми стоїть довгий стіл, коло котрого сидять мальовничо бурлаки, грають в карти і пють, та співають),

Ой бре море, бре,
Сип шинкарко ще!
Нема в мене ні роду, ні плоду,
Плачу сам за себе. 2)
Ой пе бурлак пе,
В нього гроші є,
Він панщини тай не робить...
В москалї не йде... 2)
В москалї не йде,
В Сибір не зашлють,
Ой не одній жінцї молодії,
Сльозоньки ся ллють...2)

Ой пе бурлак пе,
В нього думка є,
Пімститись тяженько за своє горе
Котре го гнете! 2)

Посмітюх. Й конечно, а вражий син ще впаде колись нам в руки. О тоді попамятавби!

Мусій. О почекай заки він до тебе прийде, скорше самий головою положиш!

Пилип. Тай справді! Скілько часу уплило як вибрались ми з Вербівки в се кляте місце, тай ні чутки нема звідсіль. І що там наші бідні жінки поробляють, радий би я знати

Посмітюх. Але десь мстить ся пан за нас, мстить ся, я знаю, що сей пожар дав ся йому взнаки. Був би мав на гулянку десь поїхати, колиб був спродав то, що згоріло!

Мусій. Знаєте братя, що та ніч мене й до нині страшить, як собі нагадаю! Та ж то горіло як у пеклї.

Пилип. Горіло як у пеклї, але дарма! Та щоби в тім вогни пекельнім був згорів наш пан, тай його осавул, от то може булоби й нам инакше, а так що: з одної біди вирвав ся, в другу влїз; з панської кормиги втїк, в жидівську впав!

Посмітюх. Біда вам, кажу братя, біда ше й яка!

Мусій. (трохи вже пяний). Е що там біда... буде колись й біді! Шинкарко, а винеси но там ще тої нашої веселости! (починає пити співаючи).

А я тії біді, та не піддаю ся,
Кликну на шинкарку, горівки напю ся.

(Тут зачинають усї співати).

Журож моя журо, тось мя зажурила,
Мене молодого з білих ніг звалила.
Прийшов я до коршми, кинув на стіл шапку,
Молода шинкарко дай горівки кварту.
Дай одну й другую, а потім третую,
Як ся поміркую, випю четвертую.
Братя мої братя, мед горівка петь ся,
Коло мого серця, гадинонька веть ся.
Бо тая гадина, все поле встелила,
Коло мого серця гнїздо собі звила.
Встелила си гнїздо, хоче зимувати,
Прийдесь молодому з жалю умирати.

(Хвеська, шинкарка виносить горівку і відходить до коршми).

Мусїй. Отак запем все наше горе, тай забудемо за біду. (пє).

Пилип. Я вже пивби скілько-б в мене влїзлось, колиб менї се питя помогло що. Хиба стільки як напюсь, то забуду на хвилину все, що вже й в голову не влїзає! Ох, пане, пане Бжозовський, хробаки б тебе живого зточили, як точить жура мою душу!

Посмітюх. А будь вже тихо! Як який чтець розказуєш. Ось пий коли є що! (до Миколи котрий сидів сумний на боцї). А ти Миколо чого похнюпив ся? Йди лиш до нас, не задовго і гроші будуть, пан-жид прийдуть платити, то й ти візьмеш щось випити!

Микола. Візьму братя, візьму, може й мені лекше стане коли напюсь. Коли і жида десь вирвало до чорта!

ЯВА І.

(Входить Ревека і походжає з двоня дітьми).

Микола. (до неї). А де твій чоловік? Чому не йде платити до сего часу?

Ревека. Що ти свиня? Ну? Що ти на мене тикаеш? Я тобі не дам гроший за місяць!

Микола. А вжеж так! Хиба дурно робив місяць? Побачимо чи не дасиш! Яка мені цяця!

Ревека. Ех ти хлоп, я тобі покажу! Я пожаліюсь панови! (пішла зла).

Микола. Хоть самому чортови!... Не добре нам братя тут, дуже не добре. Робим і нічого не маем. Бо що заробим, то й лишим зараз в шинку, хоть і лишатись нема чому, бо той поганий жид як зачне вираховувати, то й мало лишаеть ся. Чи не повандрувалиб ми десь дальше?

Посмітюх. А вже ж що тут надоїло, хиба лиш тілько на жидів будем робити?

Мусій. Як робилисьмо на панів, робім ще і на жидів!... Гей! Хвеська! А винеси но там ще! (шинкарка бере мірку, відходить і виносить знов горівки).

Микола. Знаете братя, я хочу казати Мойсеевичеви, щоби він виплатив ті гроші, що по кійний Кавун лишив зароблені. Віддалибисьмо

в ц ву на молебствіе, за його душу, бо і гріх щоб в жида лишались!

Пилип. А! певно сказати, та чи дасть Жид.

Посмітюх. Й хто то сподівав ся, що Кавун прийде сюда вмирати? Шкода, дуже шкода, щира душа була з него!

Микола. Нас кождого те саме тут жде, наколи ми не виберемось звідсіль. На таких харчах й в таких казармах, то не то чоловік, а пес мусївби здохнути. Чи-ж не бачимо чим нас годують?

Пилип. А вже-ж, братя, лишім того клятого жида! чи лиш тілько світа що тут? Найдемо може краще, а не найдемо, то світа зобачимо, та мені та каша аж коло мене смердить! Й щоби ми тут терпіли дальше? Коли ми бурлаки, так бурлакуймо!

Микола. Справді, підем дальше. От щоби Жида наднесло, заплатить, тай вечером в дорогу.

Мусій. А кудиж то ми пійдемо звідсіль? Тай чи знайдесь друге місце, з такою доброю горівкою? Не йдім братя!

Пилип. То і лишай ся, коли тобі горівки жаль.

Посмітюх. Чи доведеть ся нам коли вернутись до дому?

Микола. Як ухопить нашого пана, то може й повернемось!

Посмітюх. А коли його ухопить, коли він здоровий, як кабанець!

Пилип. Знаєте братя, пійдем на заводи, або на Бесарабію!

Микола. Ходім братя в степи. Вже мені остогидло тинятись по тих сахарнях. Адже й наші Вербівці нераз ходили на заробітки в степи і Одесу, декотрі поприносили чимало гроший.

Всї бур. Коли в степи, так в степи. Попробуем ще там щастя!

Мусій. Та ще хоть на останку погуляймо заки пійдем.

Пилип. Ну, та тиж лишаєш ся, не йдеш, так будеш все гуляти!

Мусій. Не лишусь без вас. Куди пійдете ви, пійду й я туди! Може справдї драще місце найдеть ся, і горівка буде дешевша.

Микола. Справдї братя! Нинї по розчотї, погуляем ще в послїдне. Підете наймите музику, тай попросите бурлачок на танцї. Пригадаем ще своє парубоцтво, нинї в послїдне!

Пилип. А де Перепелиця дїв ся, що до сего часу нема? Ще як рано пійшов щось купувати на ярмарок, так наче пропав.

Микола. Щоб скоро вертав, бо й не знав би де дїлись!

Пилип. Так ми його не лишимо, щоби прийшлось й до завтрього підождати! (смеркає ся).

Микола. Деж се жидиська вирвало, що до сеї пори не приходить? Вже й смеркає, а його слуху не чути!

Пилип. О, та він надійде скоро вже, має рахувати.

Микола. Так бодай, щоб не скучалось, заспіваймо щось.

Пилип. А чомуж ні, співаймо! (співають).

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердито вітер завіва,
До долу верби гне високі,
Горами хвилї підійма...

ЯВА II.

(Коли ті співають, входить Абрагам. Він низкий з рудою бородою, грубий, в білій камізельці з золотим ланцушком на череві, тримає книжку під пахою, сїдає коло стола і говорить):

Абрагам. Ану! до розчоту!

(Бурлаки стоять наоколо; він кличе шинкарку щоби винесла лямпу).

Абрагам. Хвеська, Хвеська! Засвіти лямпу і винеси!

Хвеська. (в коморі). Зараз, пане, зараз! (виносить.)

Абраг. Як ви посміли зневажати мого пані тут? Я вам кажу, щоби більше того не було, бо не дістанете ні копійки жаден! (розкладає книжку і читає). Іван Посмітюх!

Посміт. Я тут...

Абраг. (дає) Тут маєш; Пилип Дудка!

Пилип. Ось де! (дає)

Посміт. Слухайте! Скілько ви даєте мені? Меніж належить ся більше!

Абрам. Як більше? Почекай! (дивить ся в книжку). Два дни бувесь слабий, не робив, так і меньше береш!

Пилип. Так і мені бракує! Який же се рахунок? Та-ж то цілий рабунок!

Абраг. (не звертає уваги) Я нині не маю часу крутити з вами тут голову, на другий раз я то все направлю! (читає дальше): Корчак Стефан!

Пилип. Поправив би тебе лопатою по животі, Юдо проклятий. Вже що самий хочеш, то робиш з нами. (пішов на бік).

Абраг. Як ти будеш такий мудрий, то нічого не дістанеш! Ну де той Корчака?

Стефан. Давай я ось. (дає)

Абраг. Микола Посмітюх.

Микола. Я тут, давай! (дає, і читає дальше по черзі, лиш не читає покійного Кавуна і Мусія).

Абраг. Ну вже всі! На другий місяць як будете робити ліпше, так більше вам заплачу, і то поправлю, що тепер бракує. (хоче йти).

Мусій. А мене чому не читали? Га? Хиба я не робив як і другі? Чи що? (наступає) Зараз мені плати.

Абраг .Адіть який мені! Ти того не знаєш, що тобі треба мені доплачувати ще до твоєї роботу? Піяк оден, пропив все, то ще й грошей хоче. Геть.

Мусій. Так се ви правду кажете, що мені ще треба вам доплачувати? От тобі заробок. А скільки то доплачувати, так я зараз...

Абраг. Небогато, тілько я добрий чоловік, то я тобі сей місяць дарую.

Мусій. А так би тобі було добре в судний день, як ти добрий чоловік! Оциганив мене бідного, чисто оциганив. Щобись тілько на дворі та житю мав, Юда оден! (пійшов на бік, бере фляшку, там нема нічого, той крутить головою, сідає і муркоче): А я тії біді та не піддаю ся).

Абраг. Було стільки не пити! (хоче йти).

Микола. Слухайте Мойсеєвич! Тут належить ся покійному мому кревному, Кавунови за місяць гроші. Я візьму і дам в церкву на молебень, за душу покійника.

Абраг. А вже-ж я дам бурлаці в руки чужі гроші. Знаю в яку церкву ти віднесеш гроші; ти їх пропєш в шинку. (Як Микола говорить з Абр., бурлаки засідають за стіл і пють).

Микола. (твердо). Не пропю, а віддам в церкву!

Абраг. Я сам віддам в церкву!

Микола. Чи Бог же прийме з жидівських рук ті гроші, за душу покійника?

Абраг. Що ти мені допікаєш тим жидом? Я тебе поведу в поліцію до станового!

Микола. Може ще в москалї віддаси?

Абраг. Не тикай на мене ти свиня! Бо й твоїх гроший не дам, щей напишу панови, що ти служиш в моїй сахарни!

Микола. (зі злостию). Від свинї чую, вибачайте люди добрі, то й не дивуюсь в сїм слові, а сахарня не одна на світї. Сего добра є богато. (тут приступає блище, як би хотїв вдарити).

Абраг. (відступає) Ґвавт! То ти смієш мене лаяти? Ти думаєш, я не знаю відкіля ти?

Микола. А хиба не варт лаяти? Хиба ми не знаємо як ви знущаєтесь над людьми в сахарнях, як не даєте гроший, годуєте собачим мясом, та щурами?... Знаємо як ви приймаєте бураки від мужиків! Панські бураки важите, а мужицьких й не важите, а приймаєте як собі хочете, потім платите скілько хочете. Ех! Знаємо вас!... (пішов на бік).

Абраг. Не твоє дїло, то й мовчи, хахол! (пійшов).

Микола (за ним). Проклятя на вас Юди! пявки! Як вас земля по собі носить, та сонце гріє?... Гейже братя до чарки! В послїдне хай забуду своє горе, хай запю свою прокляту долю! Гей за музикою! Пекельний вечер сьогодня буде на погибель ворогам нашим! Чи пійшов хто з музикою? Гей шинкарко! Хвесько, став ту ведро горівки зараз!

Посмітюх. За музикою пійшов Корчака зараз по розчоті! От, от будуть!

Микола. Так гаразд! Памятаем, братя наше горе, так і памятаймо, добро наше гірке! Гей-же до чарки! (Бере ся пити, між бурлаками живий рух, кождий охочий, лиш не пяний крім Мусія, котрий все підспівує: А я біді та не піддаю ся. Шинкарка все то входить то виходить).

ЯВА III.

(Входять музики з Корчакою).

Корчака. Ось вам і музику привів! Сідайте от тут! (ставить якусь лавку в куті, музики сідають).

Пилип. А дівчатам дав знати? Чому нема їх?

Корчак. Та як же не дав. Зараз казали прийдуть, лиш казарми попідмітають і попрячуть.

Пилип. А ви, музики славні, поки дівчата прийдуть, випийте, буде краще гратись!

І. Музика. А вжеж, що випити не зашкодить!

II. Музика. Як не богато, то не зашкодить, але часом, то аж без верх, хай то Бог боронить, рзливаєть ся!

Микола. Пийте, пийте, не бійтесь. Де бурлаки пють, там і боятись нічого! Ану но покажіть ту свою скрипку! (бере і грає).

І. Музика. Та як бачу, то й ви музика?

Микола. Не так, щоб то дуже, але трохи знаю!

ІІ. Музика. Добре все знати, а не все робити!

Мусій. А я тії біді тай не піддаю ся!....

Пилип. Не піддаєш ся, не піддаєш ся, „бось зяву залив". А як біда, то так зложить ся як ножик. Щоб ти все такий був.

Мусій. (Встає пяний, заточуєсь). Ти думаєш, що я пяний! (Поступаєсь і заточуєсь). Я трохи таки випив, але я не пяний. Нині в послїдне ще таки напюсь, а потім покаюсь і більше анї не понюхаю! (між бурлаками рух, вже добрий, сміх, кождий вже веселий). А нинї пю, пю, бо маю пити, пити і гуляти, й ще як гуляти, (пускаєсь). Ой гоп... дуба... дуба... ти... дївчино... (тут падає, хоче встати, лиш не може, тай так і засипляє, сміх).

Пилип. От танцюриста, показав як гуляти! (дивить ся на нього). От собі вже догодив! (бере за ноги і підкидає на бік).

Микола. Дай йому вже спокій, хай проспить ся, бо знов буде тут ковбеньки гнути!

Пилип Тай нїхто його не рухає, хай спить. Деж се ті дївчата дїлись? Пійду лиш я сам за ними! (вийшов).

Микола. А чи нам конечно на дївок ждати? Гей музико! Ану вшквар козака, такого справдїшного козака, щоби аж самий сатана зарего-

тав ся в пеклї. Хай бурлаки покажуть, що вміють! Грайте! Гей же братя, а котрий менї за дївку?

Хома. За дївку й я можу? (Музика починає грати козака, зразу починаєсь млаво, відтак починаєсь шалений танець, кождий гуляє, аж чути стогін, танець переходить в бурю).

Микола. Грай музико, грай! Бурлака гуляє! (підспіваючи).

Ти козаче чорновусий,
Чого в тебе жупан куций,
Мене дївки підпоїли,
Менї жупан підкроїли.

ЯВА IV.

Входить Пилип з бурлачками, вони повбирані ріжно; декотрі в вишиваних сорочках, всї в темних спідницях; коли увійшли танець став.

Соломія. Бач, вже й на нас не ждуть, самі танцюють!

Микола. А скільки ждати прийшлоб ся? Ждали, ждали, тай самі почали!

Пилип. Ви дївчата випийте бурлацької горівки до охоти! (бере і гостює).

Олена. Хай їй тій горівцї хрін, я ще й в писку не мала.

Пилип. Не мала, так добре хоч покушати і не гордуватиж бурлацькою (дає, она не хоче).

Соломія. Вона лиш так про око. (сміх).

Микола. Ну, ну, не церемоньтесь, пийте!

Соломія. Давай, побачиш, як бурлачка пє бурлацьку горівку! (пє).

Пилип. О, так, то я знаю! (наливає).

Соломія. А чогож тут церемонитись? За потилицю лити не буду. Давай ще одну! (пє).

Микола. (до других). Та бериж! диви ся як Соломія випила, анї не здрігнулась!

Пріська. Пє, бо їй смакує, а я таки не буду пити.

Микола. (до Олени). То пий ти, Олено, коли вона не хоче.

Олена. Та вже випю, щоб відчепитись!(пє).

Дехто з бурлаків. Доки там будете їх моторичити? Ніч не стоїть, колиж ті танцї будуть?

Пилип. Та вже й скінчилось! А музики не випилиб ще?

І. муз. Та ми не слабі, Боже борони (пє).

Пилип. Ну, то випийте ще по одній.

Посмітюх. Напій музик, так він буде тут спати.

Микола. Ну так будем починати. Гей, а чи не заспівалиб що наперед?

Пріська. А вжеж, що заспіваймо! Ану дївчата якоїсь веселої.

Соломія. Чиж їх мало в нас? До вибору, от хоч би й ту! (співає, ті підхоплють).

Ой гоп, гопака,
Полюбила козака
2. Та рудого та старого
Лиха доля така.

Випю чарку, випю другу
Випю трету на потугу
2. Пяту шесту і кінець
Пішла баба у танець.

Пішла баба у танець,
А за нею горобець,
2. Викрутасом, вихитасом,
Молодець, горобець.

Старий рудий бабу кличе
А та йому дулї тиче,
2. Ожени ся сатано,
Та заробляй на пшоно.

(Починають танцювати, укр. козачок. Микола танцює з Соломією, дехто не має пари і гуляє сам, танець шалений, дехто підгукує: Ой, гоп, гопака).

Микола. (до музики). Грай, грай, дрібнїще, бо морду побю! (танець продовжуєсь).

ЯВА V.

Вбігає Перепелиця і кричить всї стають(.

Перепел. Тікаймо братя! тікаймо поки час!

Микола. Чого тікати? Від кого? .

Перепел. Як я йшов з ярмарку понад трактир, то зараз побачив, як звідтам виходив наш пан Бжозовський з Осавулою. Він певно не чого иншого приїхав сюди, лиш нас шукати.

Микола. Не вже наш ворог й тут нас найшов?

Соломія. Ходім дївчата домів, тут щось не доброго.

Дївчата: Ходім! ходім! (пійшли).

Перепел. Тут, тут. Я дав би собі голову зрубати, наколи то не він. Я добре пізнав йо-

го руду голову, а черево ніс як корова!....

Пилип. Щож ми будем робити, братя?

Перепел. Не що иншого, як тікати, бо певно, як баранів нас повяжуть!

Микола. Так, будем тікати, братя, але будем знати чого! Щобисьмо більше не тікали ні з відкіль від того, хто нас гонить. На все мусять бути границі! Нам тепер нагода, якої ми більше не будемо мати, щоб пімститись за нашу кривду, котра нас вигнала з рідних хат, та розлучила з родинами. Кріпімось братя, ворог в наших руках... А куди він йде, не бачив?

Перепел. Та як можна знати? Лиш так як би в ту сторону до сахарень.

Микола. Чи не прийде оглядати входів? А може справді наш юда до нього написав? Хто то може знати, то сатана в людському тілі! Ну, все одно. Я радий, дуже радий, що побачусь з своїм ворогом око в око! О, ми собі поговорим!... А ми сеї ночи і так з відсіль утікаємо. Добре, щось прийшов. Надоїло ту жидівську кашу їсти. Ми рішили йти в степи.

Перепел. То й гаразд! Але що ми зробимо тому драбузі Бжозовському на кінець?

Пилип. Що? Питаєш що? Убити вражого сина як собаку, щоб ніхто не знав, де подів ся! Ох, дайте мені його в руки, потішусь ним!

Микола. Поволи братя! Я бачу, що воно дуже добре складаєть ся. Один з вас вийдіть

на шлях, чи справді не йдуть сюди, а ми тут порадимось, що маємо зробити! (один виходить). Знаєте, тепер вже досить пізно й пес нігде не гавкне, то ж нам на руку, тільки щоб лиш туди переходив. А ми скриємось тут, і так рахуватись пічнемо, як колись з Осавулою, чи пригадуєте? (сміх приглушений).

Пилип. Що з Осавулою? Осавула ще по світі ходить! Та так, щоби й не дихнув разу!

Всї бурлаки. А так, так! Не дати й дихнути вражій личині!

ЯВА VI.

(Вбігає бурлака, що вийшов і кричить).

Бурлак. Йдуть, йдуть сюди! Ховаймось!

Микола. А хто йде?

Бурлак. Йде він й Осавул, й оден з тутешних робітників. Йдуть сюди скоро. Ховаймось, бо вже близько!

Пилип. Так хлопцї, кріпімось! Ховаймось! (декотрі виходять).

Микола. Що ми зробимо з тим дурманом що лежить?

Пилип. Лишім його! Ховаймось, його не заглянуть, темно на дворі! (скоро виходить).

ЯВА VII

(Входить Бжозовский, Осавул і робітник. За сценою чути слова): Не знаю пане, не знаю!

Бжоз. А чи тут є між вами Микола Джера, а Петро Кавун?

Йосафат. Не скажу вам пане, бо не знаю, бо тут так: одні приходять, другі відходять. А я, славити Бога вже дванайцять років оттут. Не йду нігде, бо хто знає, чи є де краще, ая!...

Бжозов. А Перепелиця тут є?

Сафат. Кажуж вам, що не знаю ані перепелиців, ані горобців, не знаю... бо то всі чужі люде! Як хочете знати, так прийдете в днину, тай подивитесь, а я мушу йти, бо до роботи треба ставати. А на що вам вони, ті перепелиці та горобці?

Бжозов. А то вже наше діло!

Сафат. Та як ваше, то хай там! Так я йду! Ну, На добраніч вам! (пійшов).

Бжозов. Йди ти, вже, йди, нічого від тебе не можна довідатись.

Осавул. Та ми, пане, не дурно вже сюди приїхали, бо вони тут певно є!

Бжозов. О, так вони є! (закурює люльку) А як їх вишукати? Котрий тепер час? (дивить ся на годинник). А то вже двайцять мінут до дванайцятої. Йдиж ти, пане Круціцкий там на кватиру, а я сейчас верну, та подивись там до коний!

Осавул. (кланяєсь і відходить). Слухаю пана!

Бжозов. (закуривши люльку на довгім ци-

буху). Ну, доложу всїх старань, щоби тих драбів вишукати! Бо як мене повідомлено, то всї Вербівцї є тут! (В той час, як Бжоз. говорить, Мусїй рухаєсь і говорить): Ог! Не руш мене Романе, чого ти такий!

Бжоз. Тю! А се що за чоловік? (підходить до него). Гей, чоловіче! А чого ти валяєш ся як безрога? Уставай зараз!

Мусїй. Та не будь же свинею, Романе. Не руш мене, відступись!

Бжозов. Вставай чоловіче, вставай! (шарпає) Собаки тебе покусають. Сеж вже північ!

Мусїй. А тобі вражий сину, що на тім, як мене собаки покусають? То не тебе. Шуруй, з відсїль, щоб я тобі в маму не заїхав! (дальше лягає) У-г-г-г!

Бжозов. Я тебе тут не лишу, ти мусиш встати! (шарпає ним). Ну, ну, вставай, ти мабуть пяний?!

Мусїй. (зриваєсь). Ти падло одно, як смієш мене так шарпати? Га? (придивляєть ся, потім скрикує і хрестить ся). Свят! Свят! Свят! А ви, пане, де тут взялись? Чи то може менї снить ся? (придивляєть ся).

Бжозов. А ти як мене пізнав? Га?

Мусїй. (на бік). Нї то таки не сон, а правда! (протирає очи). То я, вибачайте, трохи випив, тай заснув отут, а ті не збудили як йшли.

Бжозов. (придивляєть ся). А то ти Мусію?

Як гарно впавесь мені в руки? Думалисьте, не знайду вас?!

Мусій. (дрожить). Та я нічо, пане!.. Єй же Богу нічо, — то все — вони! (поступаєсь на бі .

Бжозов. Ну, ну, нічого! Тобі нічого не буде. Ти лиш скажи, що тебе буду питати, чи тут є всї наші Вербівцї?

Мусій. Не всї, пане! Кавун вмер вже. А ті, то є, як не пійшли де?

Бжозов. А чи Микола Джера є тут? А Перепелиця?

Мусій. (то дивить ся на него, то в землю). Та є, менї ся здає... А може... (Як ті говорять, то бурлаки заглядають і знов ховають ся).

Бжозов. Так, добре, що є! А де їх можна знайти? Чи ти не провів би нас завтра?

Мусій. Та як треба, то я...

Бжозов. Коли так, то ти пійдеш зі мною, я тебе візьму задля того, щоб ти менї поміг пошукати Вербівців.

ЯВА VIII.

(Входять бурлаки. Микола на переді).

Микола. Кого шукаєте Пане? Миколи Джері, правда? Я тут! Беріть мене як я вам потрібний! Віддаюсь вам, як Христос за правду віддавсь на муки!

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

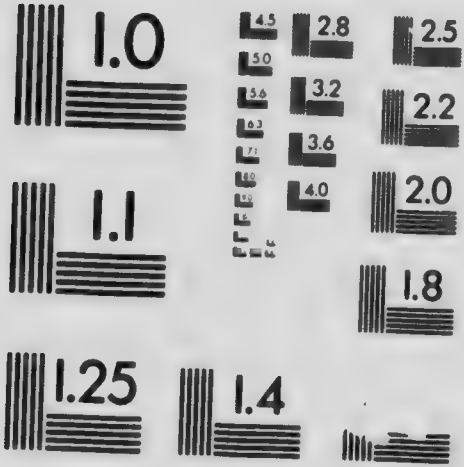

APPLIED IMAGE Inc
1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Пилип. Але не нас на муки, а тебе кровопійце лукавий! Чого гониш за нами, як хорт!

Бжозов. (змішаний). Чого ви хочете від мене? Я ж не за вами!

Микола. Не за нами? Мислиш, не чули як витягавесь з того, чи Микола тут? Я тут! знай що тут, так на що я тобі! (поступає).

Бжозов. Йдіть собі геть від мене! Я вас не потребую!

Микола. Не потребуєш? Га? Не потребуєш? Ще мало напив ся нашої крови? Мало натішивсь людським горем? Так приїхав до пивати ту нашу невинну кров? О, напеш ся, але і отроїш ся нею! бо се вже не кров в нас є, а отрута!

Бжозов. Я від вас нічого не хочу! Дайте мені спокій, я не винен!

Микола. Ти не винен? А хто винен? Хто вигнав нас з рідного села? Хто розлучив нас з жінками та дітьми, як не ти душогубе? Тобі ще мало тих сліз, тих божевільних трупів, що через тебе зійшли з сього світа? Так ти й тут нас найшов? О знай! Найшов! Але найшовесь заразом свою смерть огидну!

Пилип. Тепер не ти пан! Ми пани! Попробуєш й наших рук!

Бжозов. Люди добрі! Я прошу вас на милість Бога! Я не хочу від вас нічого! Чого ви хочете від мене?! Я злого вам не бажав і не бажаю!

Микола. Ти добра нам бажаєш?! Спасибіг, щире спасибіг, за те добро, що перед своєю огидною смертію нам обіцюєш! Нам аж забогато того, тож дякуємо і заразом відплатимось! Лиш яку заплату бажавбись, чи на гиляції? чи в руках як тхора задусити?!

Бжозов. Бійтесь Бога! У мене жінка, діти...

Микола. Бога боятись?! А ти боявсь? У нас хиба не було жінок і дітей? О кате! Й ти сміеш просити помилуваня?! Смерть! одна смерть тебе помилуе!

Бжозов. (падае на коліна). Христа ради! Молю вас! змилуйтесь!

Микола. Запізно вже в ногах валятись!... Мое серце перетліло! надто вже муки! лишилась пімста! Одна пімста! (хапае його за горло, і дусить, той харчить і кидае його від себе!) Здихай-же враже клятий! (дико дивить ся на него, бурлаки відступають і роблять дивний зір).

Микола. (стае ногою на него). Ще дише! Не, сподіваесь ся пане згинути з рук того Миколи, котрого батько й мати стогнали під твоїм клятим кнутом?... Що той сам Микола помстить ту кривду!... Не знавесь й місця де згинеш з рук того, котрого шукавесь, й на котрому нераз й твоя окровавлена рука спочила!... Так а.... судити ме нас Всевишний...

Пилип. Так, Миколо вибираймось з від-

сіль, лихо, не спить!

Микола. Так.... (рішучо). Йдемо!... Я пімстив ся, так в дорогу. Пійдемо у вільні козачі степи, далеко, далеко, від всяких Бжозовских, й Мойсеєвичів, де не буде ні панів, ні Осавулів, а воля, воля... без краю.

ЗАСЛОНА.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Микола Джеря,
І-ий і ІІ-ий Бурлака,
Осип й Демян, парубки.
Маруся й Оксана, дівчата.
Любка, донька Миколи.
Іван, еї чоловік.
Парубки і дівчата.

ЕПІЛЬОҐ — ДО ДРАМИ.

Сцена представляє як у першій дії, тільки дерева нема під котрим спав колись Микола. Хата похилена. Журавель коло керниці рівнож похилив ся. Скрізь зміна. Субота над вечером, починає сутеніти. Коли куртина підносить ся, чути здалека дівочий гуртовий спів, потім на сцені. Перед гуртом входять на сцену Осип і Демян, оба з косами.

ЯВА І.

Осип. Ху! Алеж парнота сегодня, парнота! Аж цілий спітнів, хоть води напитись! (йде до керниці, і витягає воду).

Демян. Воно в сінокоси все так, тай не диво! Напюсь і я свіжої води! (пє).

Осип. Але брат, накосив ся, аж руки подубіли! Ху... (потрясає руками).

Демян. Хиба я ні? Та я рівнож не перележав днину. Дай-но краще закуримо, тай підо-

ждем на дівчата, ось недалеко чути співають.

Осип. Так самий же порох в мене! (виймає тютюн). На, як витрусиш, то закуриш!

Демян. (робить цигаретку). На, ще й тобі лишаєть ся, бери тай крути! Ну й палці пограбіли!

Осип. Пограбіли брат, на своїм. Колись грабіли, тай на чужих, на панських, нераз ще до того й буків діставалось по плечах. (спів чуті близше).

Демян. Ось і дівчата близько! Знаєш Осипе, як натягнув ся косою, а дівчатам збитка таки зроблю!

Осип. Як би то?

Демян. Знаєш, вони всі так і кинуть ся до керниці, пити воду, як туди будуть переходили, а я влізу в керницю, тай вчепюсь ключки, і вони мене будуть тягли місто води! От буде сміха! А ти так стій як нічого не знаєш!

Осип. А як вони тебе скупають в тій керниці, то ще більше сміха буде. (спів близько).

Демян. Ну вже що буде, то буде, а злякаю. Так я лізу. (влізає в керницю).

Осип. А добре держись, щобись сам не втопив ся. (пе буцім воду).

ЯВА II.

(Входять дівчата з граблями, декотрі мають збанки на воду і співають):

Вилітали орли,
З за крутої гори,
Вилітали, буркотали.
Розкоші шукати і т. д.

Оксана. Ой скорше, щоб води напитись! Осипе витягни нам води, бо аж губи висмагли.

Осип. Отакої! Як хочеш напитись, витягай сама, я не слуга твій, вже панщини нема!

Маруся. А! будеш його просити, берім самі. (кілька дівчат обступають керницю і спускають ведро).

Оксана. Ну, але ще так жарко як сегодня не було! Прямо вогнем пече! Ну витягайте вже раз ту воду, що там балагузькаєтесь?

Маруся. Так щось не можна зачернути!

Оксана. Бо може вже набралось? Ану я подивлю ся! (йде між них). Ну витягаймо! (тягнуть)

Осип. Глядіть дівчата, щоб часом не витягнули нечисту силу, під вечер! (сміє ся).

Маруся. Не треба ліпшої нечистої сили як ти сам!

Оксана. Тай справді! Що воно так тяжко? Беріть всі дівчата. (всі поволи витягають, Осип на боці сміє ся).

Маруся. Ще трохи, ще трохи!

Оксана. Якби двайцять ведер було! Тпфу! Що воно? (дотягають, тут вискакує Демян, дівчата декотрі відскакують, майже падають),

Всі. Ух...х.. Що, воно?...

Дамян. Дякую вам дівчата, щосьте мене трохи провезли! Я так давно вже возив ся!

Маруся. (біжить за ним з граблями). Возивби ти ся на чортових рогах!... Так нас налякав! (бє)

Демян. Не буду більше, моя голубко, ой не буду! Ой та вже буде!

Всі. То не буде, а ще! (беруть граблї обступають довкола). Биймо ж вражого сина!

Маруся. Ти вже нераз нас здурив! (зводить граблї).

Демян. (зводить руки). Гов! Гов! Не бийте мене дівчата любі, а я вам щось гарного скажу.

Оксана. Не треба, не треба твого казання!

Демян. Тихо, ти сороко! Що всї скажуть. Чи всї годять ся, щоби я щось сказав?

Маруся. Кажи як що путнього, а то попамятаєш!

Всї. Ну кажи, кажи!

Демян. Буду казати мої голубки, але ви будьте так добрі і повідкладайте граблї на бік, а зараз скажу, гарне ж, гарне! (зачіпає Марусю). Правда Марусю гарне?

Маруся. Тю на тебе! А я звідкіль знаю! Далебі дівчата, він нас дурить! (знов здіймає граблї). Годї! Годї! Вже начинаю! Так ставайте довкола! (стають).

Оксана. Ну, вже стали! Що таке?

Демян. Знаєте дівчата всї, що завтра неділя.

Всї. Знаємо! Так щож?

Демян. А чи знаєте, що сегодня субота.

Оксана. Ну тебе к'бісу, та знаємо!

Демян. А чи знаєте, що сегодня має бути по вечери?

Маруся. Їй Богу. Демян нас вдруге хоче вдурити!

Демян. Не спішись! Не спішись! А послухай!

Всї. Ну, так доказуй же!

Демян. Я вам розкажу ясно! Завтра неділя, а сегодня субота! Ну Бог дав вже вечер, так по вечери, добре погуляти отут коло сеї нещасливої керниці. Чи добре, скажете?

Осип. Ну й Демян! Хай тобі, який з біса хитрий!

Маруся. Йдім дівчата. Нї він наказавсь, нї ми наслухались! Почекай, ми тобі колись відплатимось, що попамятаєш!

Оксана. Ми і без тебе знали те саме. Йдім, по вечері так всї сюди, посміємо ся, погуляємо, тепер нас нїхто не буде гонити, як колись кажуть за панщини!

Демян. Гаразд! Та щоби ти Демяне! (показує рукою на себе) і ти Осипе, не забув вийти, бо Маруся і Оксана, то певно вийдуть!

Маруся. Вийдуть, вийдуть, лиш не до вас! Так злякав!

Дівчата. Ходім, ходім, вже пізно! (виходять співаючи).

Орав мужик край дороги....

Демян. Пійдуж й я з вами. А ти туди?

Осип. Та за тобою не пійду, тільки вертатись треба!

Демян. Щобись вийшов сюди! (хочуть йти).

ЯВА III.

(Входить Микола, і два бурлаки. Вони старі необголені, по трохи вже сиві.)

Микола. А гов, парубки... почекайте лиш' (ті стали) А чи є тут у вас на селї Джерина хата?

Осип. Нема в нас такої хати! Була кажуть Джери хата, а тепер вона Чабаненка, бо баба Немидора Джериха видала дочку за Чабаненка. Отсе та хата сама! (показує).

Микола. (сумно). А жива ж, здорова Немидора Джериха?

Осип. Того року померла, й довго не слабувала навіть.

Микола. Дякуємо вам молодцї, що нам сказали. Йдіть братя з тими хлопцями, вони і вам покажуть рідні хати, завтра побачимось!

Бурлаки. Так оставайже здоров! А ви молодцї проведете нас! (виходять).

Микола. (Сам стоїть хвилю задуманий і говорить). Щож я тут тепер застану? Чи хоть

будь яку відраду? Чи застану і почую хоть одно слово приязне? Мабуть ні!... Нема кажуть Джери хати... Нема хати..., хати нема! Джеря є, є! Він отут стоїть коло тої хати, на тім подвірю, на котрім ви, і й до розуму дійшов! На тих стежках, що малими ногами бігав, як весняне сонічко... щебетав до своїх родичів добрих весело. Колиж то було? Тоді, як був молодий!... А тепер? Подивитись, де колись все гарно цвило, садок, деревинка кожда, тепер все старе, посохле, мабуть разом зі мною доживає свого віку. Ні знаку нема з тої щасливої груші, під котрою вперве я почув голос людини зі щирим ангельським серцем! А нині я стою старий, спорохнавілий пеньок. На тім місци, де колись дужа рука обробляла лани, робила на всїх ледарів, дармоїдів. Стою отут, й дожидаю! Чого?... Того, щоб в хату приймили, й дали хоть спокійно кости зложити на рідній землици! В мене нема вже житя! Все померло, все померло, і слїду не стало! Марно перегоріло, й перетлїло се житє, і зіставсь тільки попіл, доки його не забере свята земля. Чи приймуть же старого немічного, нездібного до всякої роботи? Може й на поріг не пустять. Скажуть: йди з відки прийшов! Ох, ох, ох! А може? Може рідна дитина, не буде цуратись батька! Може ще й врадуєть ся, що побачила? Може.... Ох... піду в хату, що вже буде... з хати ж не виженуть зараз. (пускаєть йти).

ЯВА IV.

(Виходить Любка, вона молодиця, гарно одягнена побачивши чужого чоловіка здивувалась).

Микола. Добрий вечер!

Любка. Доброго здоровля! (видивилась на Миколу).

Микола. Чи то отсе Джерина хата?

Любка. Була Джерина. Але не стало їх тепер наша!

Микола. Кажеш молодице, не стало Джері?

Любка. Нестало! Я ще маленькою була, як тато мої вибрались самі з відсіль. Кажуть що пан хотів їх чи в москалї віддати, чи в Сибір заслали, тай більше двайцять років чутки нема про них!

Микола. (дивить ся на ню). Так кажеш, ти ще маленькою була, як тато лишив тебе?! А чи пізналаб ти його тепер?

Любка. Не пізналаб, бо й як би пізнати, як я була ще в колисцї, як вони пійшли!

Микола. Так ти Любко вже замужна?

Любка. (здивовано). А ви звідки знаєте, що я Любка називаюсь?!

Микола. Ох, дитино, моя дорога дитино! Звідкіль знаю? Хибаж батькови не знати як називаєсь його дитина? Не пізнаєш батька?!

Любка. (дуже здивовано). Батька? Хиба ви мій батько?!

Микола. Твій, дитино моя, твій! Не цурай

же ся ним, на старість, прийми хоч в хату! (цілує її в голову).

Любка. (кличе в хату). Іване! Іване! Йди но сюди! Ох як же нам весело, тепер буде! (цілує батька в руку).

ЯВА V.

(Входить Іван).

Любка. Отсе мої тато вернулись, Іване, звитайтесь! (витають ся, Іван цілує в руку). Ох, якаж я рада!....

Микола. А давно померла мати, Любко?!

Любка. Торік у Петрівку! Ждали, ждали на вас. Усе посали, виглядати за вами! Йдіть же в хату.

Микола. Сядемо отут коло хати поки що а ви розказуйте як вам жилось. (сідають). Кажеш, ждала на мене мати?

Любка. Скілько разів вони вас споминали? Скільки напобивались, й хто знає, чи з того не вмерли!

Микола. Ждала, ждала, тай не діждалась! Така наша доля! А ти Любко вийшла вже замуж? Я тебе покинув ще в колисці.

Любка. Ми недавно побрались, а отсе мій чоловік! (показує на Івана).

Микола. (оглядаючись). А хата стала ще низша! Мабуть осілась. Чи ви уже вільні від панщини?

Іван. Вже хвалити Бога не робимо панщини. Ще окремо старе поле, а отсе кажуть, прийдуть наділяти нас землею!

Микола. Якби не та панщина, можеб і наша мати була жива, я б не тиняв ся світами, більше двайцять років! А чи давно померла моя стара мати?

Любка. Бабуня померли вже давно. Ще я була дівчинкою.

Микола. Чи добре вам жилось без мене? (здалеку чути гуртову пісню дівчат і хлопців).

Любка. Ет! Яке житє тай добро! Бідували, та побивались з материю до останнього часу! Якби не тяжка робота, то можеб й мати були живі! (спів чути близше). Йдіть до хати, та....., будьте ласкаві. (хотіла сказати тату, лиш спинилась).

Микола. Посидимо діти тут! От і молодь десь збираєсь на гульню, то й побачимо. Може тепер не забороняють, як колись.

Іван. Гуляють тепер кілько самі хочуть, поки не вприкрить ся, аж відтак розходять ся!

Микола. Сідай Любко! Сідай коло мене! Розкажу вам дещо з дороги, двайцять кілька літної! (Любка сідає. Тут виходить гурт з піснею).

ЯВА VI.

(Входять парубки і дівчата, вкінци два музиканти.). Співають:

Удоптана стежечка через яр... і т. д.

решта співають на сцені. Поміж молодіжею рух, Микола, Іван і Любка говорять між собою по тихо, помахуючи головами. Микола більше дивить ся на гурт. Гурт скінчивши пісню першу, співає знов иншу підхожу до танцю, хочби: Ой, гиля гиля гусоньки на став, де починаєсь гучний танець, одеі парубок відвів дівчину на бік, і тихо щось говорить. Музика грає до танцю, Микола стає, дивить ся сумно на гурт, котрий мальовничо танцює, помахує головою дуже зворушений, опирає ся Любці на плече. Любка і Іван підтримують його!

Куртина поволи спадає.

ВІННІПЕҐ, МАНІТОБА, ЧЕРВЕНЬ, 1915.